

ИБНИ САЪДИИ ҲАНАФӢ (ҲФ)

ХАЙРОТИ СЕБЕГОӢИ ВА ЧИӢИЛЛУМ...

АЗ ДИДГОӢИ ШАРИАТ

ДУШАНБЕ

2012

ИН КИТОБ АЗ САЙТИ КИТОБХОНАИ «АҚИДА»
ДОНЛЌ Д ШУДААСТ.

www.aqeedeh.com/ta/

АДРЕСИ ИМАЙЛ: **book@aqeedeh.com**

САЙТҲОИ МУФИД

www.aqeedeh.com

www.islamtxt.com

www.shabnam.cc

www.kalemeh.tv

www.islamtape.com

www.blestfamily.com

www.islamworldnews.com

www.islamage.com

www.islamwebpedia.com

www.islampp.com

www.zekr.tv

www.mowahedin.com

www.sadaislam.com

www.islamhouse.com

www.bidary.net

www.tabesh.net

www.farsi.sunnionline.us

www.sunni-news.net

www.mohtadeen.com

www.ijtehadat.com

www.nourtv.net

www.videofarsi.com

ТАҚРИЗ

АЗ ШАЙХ-УЛ-ҲАДИС МАВЛОНОАЗИЗУРРАҲМОН (ҲФ)

Фақеҳи ҳанафимазҳаб, Шайх-ул-ҳадис мавлоно Азизурраҳмон (х) баъд аз мутолиаи ин рисола чанд калимоте ба забони арабӣ арз намуданд, ки ин чо тарҷумаи онро ба рӯйи варақ овардам:

Сипосу ситоиш барои Худованд, ки Қуръони мубинро нозил кард, ки бо он мартабаи қавмеро боло мебардорад ва мартабаи қавми дигареро (ба сабаби қабул накардани аҳкоми он) паст карда, онҳоро хору залил мегардонад. Ва паёмбараш сайиди аввалину охирин Муҳаммад (с)-ро фиристода ўро хотами паёмбарон гардонд, ва дуруду раҳмати бепоёни Худованд бар охирин паёмбарон Муҳаммад (с) ва бар ҳамаи олу асҳобаш.

Аммо баъд:

Дар ҳақиқат паёмбари мо Муҳаммад (с) барои мо як дини ханиф (ҳақ)-и равшанро овардааст ва суннати санийя (гаронбаҳо ва муҳтарам)-ашро возеҳ карда бидъат ва аҳли онро мазаммат кардааст.

Пас чанг задан ба суннат сабаби паҳн гардидани рӯшноӣ аст ва даст задан ба бидъат сабаби паҳн гардидани бадихост. Хусусан дар ин замон, ки Расули Худо (с) фармудаанд: *«Шахсе вақти фасодиш (вақти галаба кардани ҷаҳлу бидъат ва фисқу фасод) уммати ман, ба суннати ман чанг занад, барои ӯ савобу аҷри сад шаҳид аст».*

Пас дар ин замон зинда кардани суннат ва решакан кардани бидъат чиходи бузург аст. Чунки аксари мардум аз чихати фарқ

накардан байни суннат ва бидъат, даст ба бидъат мезананд ва гумон мекунанд, ки хеле кори хубе мекунанд.

Ва дар ҳақиқат бародар Мавлавӣ Аҳмад Ибни Саъдии Ҳанафӣ (ҳф) ин рисола ро таълиф карда, маънои бидъатро бо ақволи фуқаҳои уммат баён кардааст, то мардуми чоҳил бо суҳанони бидъаткорон фиреб нахӯранд ва бидъатро бо суннати Паёмбар (с) омехта накунанд. Ва муаллиф байни суннат ва бидъат хеле хуб тамйиз (фарқ) кардааст ва баъзе бидъатҳои ривҷофтари зикр карда, бидъат будани онҳоро бо ақволи салафи солиҳин ва уламои росих собит кардааст ва шубҳаҳои бидъаткоронро баён карда, ҷавобҳои онро низ зикр кардааст. Пас ин рисола хеле ҷомеъ ва барои хавосу авом судманд гардидааст. Аз мусалмонон умед аст, ки ин рисола ро бихонанд, то маънои бидъат барояшон возеҳ шуда, аз ҳамаи бидъатҳо парҳез кунанд ва мустаҳиҷи шафъати Сайиди коинот шаванд.

Муаллиф ин рисола ро ба забони форсӣ навиштааст. Аз Худованди таъоло хостгорам, ки саъйу кӯшиши муаллифро холис барои ризои худ бигардонад ва онро шарафи қабулият ато фармуда, мардумро ба истифода бурдани ин рисола тавфиқ насиб фармояд.

Дуруду раҳмати бепоёни Худованд бар беҳтарини халқаш Муҳаммад (с) ва бар ҳамаи олу асҳобаш.

(Ходими шариат банда Азизурраҳмон (ҳф)

5-уми Ҷимод-ус-сонӣ соли 1428 (ҳ)

МУҚАДДИМА

Сипосу ситоиш барои Худованди таъоло аст, ва дуруду раҳмати бепоёни Худованд бар сарвари коинот, Муҳаммад (с) ва бар ҳамаи олу асҳобаш.

Аммо баъд: Худованд дар Қуръони карим мефармояд: *«Имрӯз динатонро бароятон комил кардам ва неъматии худро бар шумо тамоми ва Исломро ба унвони дин бароятон писандидам»*. (Сураи Моида)

Хонандагони азиз! Ин рисолае, ки дар даст доред, дар бораи хайроти себегоҳӣ, ҷумъагӣ ва ғайра аст, ки дар диёри мо чанд сола пеш ривоҷ ёфтааст. Яке аз омилҳое, ки маро ба таълифи ин рисола водор сохт, ғалатфаҳмии мардуми авом аст. Онҳо чунин мепиндоранд, ки тамоми расму анъанаҳое, ки баъд аз дафни майит сурат мегиранд ва бо себегоҳӣ, ҷумъагӣ ва ғайра машхуранд, ҳамаи онҳо аз ҷониби шариат амр карда шудааст. Ва сабаби дигараш ин буд, ки баъзе аҳли илм аз як ҳадисе истидлол карда, тамоми ин расму анъанаҳоро аз умури дин мешуморанд. Ва шахсе, ки хилофи назарияи онҳо сухан гӯяд, ўро бо алқоби «ваҳҳобӣ» «салафӣ» ва ғайра ёд карда, дар байни мардум сиёҳ мекунанд, ҳоло он ки ин ҳама расмҳо дар назди уламои ҷаҳон мазҳаб бидъат ва ноҷоиз аст. Сабаб дар он аст, ки онҳо ҳақиқати суннат ва бидъатро наметонанд ва байни ин ду чизи бо ҳам зид, фарқ карда наметавонанд. Ҳамаи инҳоро пеши назар гирифта, хостам як рисолае таълиф намоям, ки барои ҳақиқатталабон судманд бошад.

Дар ин рисола бо далелҳои шаръӣ ва фатвоҳои уламои аҳли суннат ва мучтаҳидини мазҳаби ҳанафӣ бидъат будани ин

расмҳоро исбот карда инро, тазаккур доданӣ ҳастам, ки шариат ба нақл аст, на ба ақду назарияи ҳар фарде. Мо наметавонем дар умури шариат ҳар чизро аз пеши худ ихтироъ карда бе ягон исботу далели шаръӣ ва бе ягон нақлу ривоят, онро кори хуб ва савоб бидонем. Мо, ки аҳли суннат ва пайрави мазҳаби Абуҳанифа (рх) ҳастем бояд дар ҳар умури динӣ, пайрави салафи солиҳин (Паёмбар (с), саҳоба ва тобиъин) ва Абуҳанифаву асҳобаш бошем ва Исломи ҳақиқиро аз онҳо биёмӯзем.

Ин рисоларо аввалан дар соли 2007-ум ба хати форсӣ таълиф карда будам. Дар он таърифи бидъат ва ҳақиқати он бо тафсил баён шуда, шомили баҳсҳои илмӣ буд. Ва ибораҳои он ҳам он қадар омфаҳм набуд. Аз ҳамин ҷиҳат баъда қасд кардам, ки ин рисоларо ба хати кирилӣ гардонда, бо калима ва ибораҳои содда ва омфаҳм, пешкаши хонандагон намоям, то аз ҳақиқати масъала огоҳ шаванд ва ба тариқаи дурусти шаръӣ, хайроту садақа кунанд.

*Ходими шариат:
Ибни Саъдии Ҳанафӣ (ҳф)*

БИДЪАТ ЧИСТ?

Сарчашмаи ҳар навъ гумроҳӣ надонистани суннат ва тариқаи Паёмбар (с) ва надонистани ҳақиқати бидъат аст. Аз ҳамин чиҳат, аввалан таърифи бидъат ва ҳақиқати онро баён карда, баъд аз он ба баёни мақсад шуруъ мекунем. Чунки инсон то ҳақиқат ва таърифи чизеро надонад, дуруст ё нодуруст будани онро файсала карда наметавонад.

Бидъат дар луғат: ҳар чизи навпайдоро мегӯянд, хоҳ ибодат бошад ё одат. Яъне он чизи навпайдо хоҳ аз навъи ибодат бошад, ё аз навъи одат.

Бидъат дар шарият: чунин таъриф шудааст: Баъд аз замони Расули Худо (с) ва хулафои рошидин (рз) дар ибодат як тариқаи нава эҷод карда, онро мучиби (сабаби) аҷру савоб дониста шавад. Ва бо вуҷуди мавҷуд будани сабабҳои он дар замони мубораки Расули Худо (с) ва ёронаш на қавлан ва на феълан, на сароҳатан ва на ишоратан, собит набошад. (ин таъриф аз китоби Аллома Баркалии Ҳанафӣ (рх) «Ат-тариқат-ул-Муҳаммадия» ва китоби Аллома Шотибӣ (рх) «Ал-эътисом» гирифта шудааст).

Аз ин таъриф барои мо чанд чиз маълум мешавад:

1) Бидъатҳои дунявӣ аз қабилӣ мошин, радиё, телефон ҳавопаймо ва ғайра, дар бидъати шаръӣ дохил намебошанд ва онҳоро бидъат гуфта намешавад. Зеро касе онҳоро ба таври ибодат ва ба нияти савоб истифода намебарад. Ҳамаи онҳо ҷоиз аст, ба шарте, ки муҳолифи ягон ҳукми шаръӣ набошанд.

2) Ҳар навъ ибодате, ки аз Расули Худо (с) ё саҳобагон (рз) қавлан ё феълан (гуфтор ё кирдор), сароҳатан ё ишоратан собит бошад, бидъат намебошад.

3) Ҳар коре, ки дар замони Расули Худо (с) зарурат надошт ва баъдан барои ҳосил кардани ягон мақсади динӣ пайдо карда шудааст, дар бидъат дохил намебошад. Мисли мадрасаҳои Исломӣ, таъбу нашри китобу рисолаҳои динӣ, барои фаҳмидани Қуръону ҳадис, таълими сарфу наҳв, барои радди фирқаҳои зидди Исломӣ, мантиқ ва фалсафа ва ғайра, ҳамаи инҳо дар бидъати шаръӣ дохил намебошанд.

4) Ҳар коре, ки зарурати он дар замони Паёмбар (с) ва баъдаш баробар бошад, дар он як тариқае эҷод карда шавад, ки аз Паёмбар (с) ва ёронаш (рз) собит набошад, он тариқаи навэҷод бидъат ва ноҷоиз мебошад, мисли хайроти себегоҳӣ чиҳиллум ва бегоҳи чумъагӣ, ки зарурати он дар замони Паёмбар (с) мавҷуд буд, вале бо вучуди ин аз Паёмбар (с) ва ёронаш (рз) собит нагардидааст. Чунки дар замони Паёмбар (с) низ баъзе аз саҳобгон аз дунё мегузаштанд ё шаҳид мешуданд, вале аз ҳеҷ яке аз онҳо хайроту садақот ба ин тариқаи навэҷод, собит нагардидааст.

Ҳазрати Ҳузайфа Ибни Ямон (рз) фармудаанд: *«Он ибодате, ки саҳобгони киrom (рз) накардаанд, онро нақунед! Чунки мардуми аввал барои мардуми баъдӣ ҳеҷ нақсу камие нагузоштаанд, ки онро пурра ва комил кунанд. Эй мусалмонон! Аз Худои таъоло битарсед ва роҳу равиши мардуми аввал (Паёмбар (с) саҳоба (рз) ва тобиъин (рз))-ро ихтиёр кунед».*

Аз Ҳазрати Абдуллоҳ Ибни Масъуд (рз) низ ба ҳамин мазмун ривоят шудааст. (Эътисом аз Шотибӣ 1/310).

МАЗАММАТИ БИДЪАТ ВА АҲЛИ ОН

Аллома Шотибӣ (рх) дар «Китоб-ул-эътисом» дар ин мавзӯ чанд оётеро овардааст, ки дар ин ҷо ду ояти онро ба рӯи варақ меорем:

1) *Ва аз ҷумлаи муширикони нашавед. Онҳое, ки дини худро пароканда сохтанд ва гурӯҳ-гурӯҳ шуданд ва ҳар гурӯҳе ба он чӣ наздашон аст, хурсанданд.* (Сураи Рӯм, ояти 31-32)

Ҳазрати Оиша (рз) дар тафсири ин оят аз Расули Худо (с) нақл фармуданд, ки мурод аз он гуруҳҳо, гурӯҳҳои аҳли бидъат аст. (Эътисом 1/65)

2) *Бигӯ (Эй Муҳаммад (с))! оё хабар диҳем шуморо ба онон, ки зиёда дар хасорат (зиён)-анд аз лиҳози аъмоли худ (103) онҳо касоне ҳастанд, ки амалҳои онҳо дар ҳаёти дунё барбод шуда, ҳаёл мекунанд, ки онҳо корномаи хубе доранд (104)* (Сураи Каҳф).

Ҳазрати Алӣ (рз) ва Суфёни Саврӣ (рх) ва ғайра фармудаанд, ки мурод аз «**Онон ки зиёда дар зиёнанд**» аҳли бидъат мебошанд.

Аз ин оят маълум мешавад, ки аҳли бидъат, бидъатҳои эҷодкардашонро хеле кори хубе мепиндоранд. Ва чӣ тавре ба мову шумо маълум аст, вақте ба онҳо гуфта шавад, ки хайроти себегоҳӣ бидъат аст, дар ҷавоб мегӯянд, ки оё хайрот кардан гуноҳ аст? Мусалмононро таъом додан чӣ зиён дорад? Бо ин гуфтори худ чунин мепиндоранд, ки ин ҳама хайроту садақоҳое, ки мо мекунем хеле корҳои хубе аст. Сарфи назар аз он ки аъмоли онҳо тибқи таълимоти Расули Худо (с) ҳаст ё не?

Дар аҳодиси Паёмбар (с) низ дар мазаммати бидъат ва тарки он ҳадисҳои зиёде ривоят шудааст. Дар ин ҷо чанд ривоятҳои онро ба рӯи варақ меорем:

1) Аз Ҳазрати Оиша (рз) ривоят аст, ки расули Худо (с) иршод фармуданд:

Шахсе, дар ин дини мо чизи наvero дохил кунад, ки аз ҷумлаи дин набошад, пас он чиз мардуд аст. (Бухорӣ ҳадиси рақами 2697)

Яъне шахсе дар шариат чизеро эҷод кунад ва онро аз умури динӣ бидонад, агарчи кори хубе ҳам бошад мардуд ва ноҷоиз мебошад.

2) Аз Ҳазрати Ирбоз Ибни Сория (рз) ривоят аст, ки Расули Худо (с) фармуданд:

«Шахсе, ки баъди ман зинда бошад ихтилофҳои зиёде мебинад. Пас (дар он замони ихтилоф) суннати ман ва суннати хулафои рошидини маҳдиро ихтиёр кунед ва ба он ҷанг бизанед! Ва дар дин аз тариқаҳои навҷод бипарҳезед, чунки ҳар тариқаи навҷоди ибодатҳо бидъат аст».

3) Аз Ҳазрати Анас (рз) ривоят аст, ки Расули Худо (с) иршод фармуданд:

«Худованд дарвозаи тавбаро бар бидъаткор бастааст».

Яъне барои ӯ тавба насиб намегардад, чунки ӯ бидъатро кори хайру савоб ва ибодат мешуморад. Ва ин маълум аст, ки тавба аз кори гуноҳ мешавад, на аз кори хайру савоб. Вақте ӯ бидъатро ба ҷои гуноҳ кори савоб ва аз умури дин бишуморад, барои ӯ тавба кунад?

Ҳазрати Фузайл Ибни Иёз (рх) фармудааст: *«Шахсе дар назди бидъаткоре бинишнад ӯро илму ҳикмат насиб намегардад».*

Хонандагони азиз! Дар ин бобат ривоятҳо ва қавлҳои салафи солиҳин, хеле бисёр аст, вале ҳамин қадар, ки баён шуд, барои ақлмандон кифоя аст.

ОЁ БИДЪАТ ҲАСАНА МЕШАВАД?

Савол: Ҳазрати Умар (рз) дар бораи ба ҷамоат хондани таровеҳ фармудаанд: *«Ин чӣ бидъати хубе аст»*. Ва дар ривоёт омадааст; *«Он чизеро, ки мусалмонон хуб бишуморанд, пас он дар назди Худованд низ хуб аст»*.

Аз ин ривоят маълум мешавад, ки баъзе бидъатҳо ҳасана (хуб) мешаванд. Пас оё ин дуруст аст?

Ҷавоб: Бидъати шаръӣ ҳаргиз ҳасана намешавад ва ба воҷиб ё мустаҳаб ва ғайра низ тақсим намешавад. Чунки ҳар чизе, ки аз шариат собит набошад ва дар замони саҳоба ва тобиъин ному нишоне аз он набошад, онро тақсим карда баъзеашро воҷиб ё мустаҳаб донистан, бидъат ва ноҷоиз аст.

Мучаддиди Алфи Сонӣ (рх) дар мактуботи худ бидъатро хуб тардид карда навиштааст: *«Паёмбари Худо (с) фармудаанд, «Шахсе дар дини Ислом он чизеро эҷод кунад, ки аз дин набошад, пас он чиз мардуд аст»*. Пас он чизе, ки мардуд бошад, барои ӯ ҳасан будан аз қуҷо меояд. Ва низ фармудаанд: *«Ҳар бидъате гумроҳӣ аст»*. Ва ин зоҳир аст, ки залолат ва гумроҳӣ, ҳаргиз ҳасан шуда наметавонад.

Пас вақте, ки ҳар чизи навпайдо бидъат бошад ва ҳар бидъат гумроҳӣ, пас ҳасан (хуб) будан дар бидъат чӣ маънӣ дорад?

Аллома Рашид Аҳмади Гангуҳӣ (рх) навиштааст: *«Ҳеҷ бидъате ҳасана нест»*. Яъне ҳеҷ бидъати шаръӣ ҳасана нест. (Ғатовои Рашидия 1/102).

Аммо он уламое, ки бидъатро тақсим кардаанд, онҳо бидъати луғавиро тақсим кардаанд. Бидъати шаръиро, ҳеҷ яке аз уламо тақсим накардааст. Аллома Ибни Ҳачари Ҳайсамӣ (рх) навиштааст:

«Ва ононе, ки бидъатро ба ҳасана ва сайиъа (бад) тақсим кардаанд, он танҳо бидъати луғавӣ аст ва бидъати шаръӣ, тақсим намешавад».

Аллома ибни Ҳаҷари Асқалонӣ (рх) навиштааст: *«Пас бидъат дар истилоҳи шарият мазмун (нописанд ва зишт) аст, ба хилофи бидъати луғавӣ, ки он мазмун нест. (Фатҳ-ул-борӣ 13/213)*

Хулоса, бидъати шаръӣ ҳасана намешавад, вале бидъати луғавӣ ба панҷ қисм тақсим мешавад ва бархе аз бидъатҳои луғавӣ, ҳасана мешаванд.

Савол: Сурати татбиқ байни қавли фуқаҳо ва қавли Расули Худо (с) *«Ҳар бидъате гумроҳӣ аст»* кадом аст? Чунки фуқаҳои киром бидъатро тақсим кардаанд, вале аз рӯи ҳадис маълум мешавад, ки тақсими бидъат дуруст нест ва баъзе фуқаҳо низ бар ҳамин қавланд.

Ҷавоб: Бидъат дар луғат ба маънии навпайдо мебошад, хоҳ одат бошад ё ибодат ва ҳамин бидъати луғавиро фуқаҳои киром тақсим кардаанд. Албатта ба зоҳир дар қавли ин ду гуруҳ таъоруз аст, вале дар ҳақиқат ҳеч таъоруже нест. Низоъ танҳо лафзӣ аст, вале матлаби ҳарду яке аст.

Он фуқаҳое, ки бидъатро тақсим кардаанд, онҳо бидъати луғавиро тақсим кардаанд. Аммо он фуқаҳое, ки тақсими бидъатро инкор кардаанд, муроди онҳо бидъати шаръӣ аст, на луғавӣ. Аллома Рашид Аҳмади Гангуҳӣ (рх) навиштааст: *«Бидъат ҳасана нест ва он бидъатеро, ки ҳасана мегӯянд, он суннат аст ва фарқ миёни ин ду ба эътибори истилоҳ аст, вале матлаб яке аст. Аз ҳамин ҷиҳат дар қавли ин ду гуруҳ ҳеч низоъ ва таъоруже вуҷуд надорад».* (Фатовои Рашидия 1/102)

Савол: Пас мурод аз қавли Ҳазрати Умар (рз) дар боби таровеҳ *«Ин чӣ хуб бидъате аст»* чист?

Ҷавоб: Аллома Ибни Ҳаҷари Ҳайсамӣ навиштааст: *«Мурод аз қавли Ҳазрати Умар (рз) дар боби таровеҳ, бидъати луғавӣ аст, на бидъати шаръӣ, чунки бидъати шаръӣ гумроҳӣ аст».* (Фатовои Ҳадисия с: 34)

Имом Абӯюсуф (рх) аз имом Абуҳанифа (рх) дар бораи ин қавли Ҳазрати Умар (рз) пурсиданд. Ҳазрат дар ҷавоб фармуданд:

«Таровеҳ суннати муаккада аст ва Ҳазрати Умар (рз) онро аз пеши худ накардааст ва дар ин бора бидъатгузор низ набудаанд».

Ҳофиз Ибни Касир (рх) низ муроди қавли Ҳазрати Умар(рз)-ро бидъати луғавӣ баён кардааст.

Ва мурод аз «мусалмонон» дар ривояти мазкур, саҳобাগони киром (рз) аст. Яъне он чизеро, ки саҳобাগони Паёмбар (с) неқ бишуморанд, пас он дар назди Худованд низ хуб ва писандида аст. Дар тамоми китобҳои фикҳ ва ҳадис мисли Мустадрак (3/78), Зайлаъӣ (4/137), Айнӣ (1/451) ва Шомӣ (5/35) мазкур аст, ки мурод аз лафзи «мусалмонҳо» дар ҳадис ҳамаи мусалмонон нест, балки саҳобাগони Паёмбари Худо (с) мебошад.

То ин ҷо маълумоти мухтасаре буд дар бораи бидъат ва ҳақиқати он. Ҳоло бо мадади Худованд шурӯъ ба мақсад мекунем.

ПАЙДОИШИ ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ, БЕГОҲИИЧУМӢА ВА ҒАЙРА

Он хайрот ва садақаҳое, ки ворисон баъд аз дафни майит дар рӯзҳои махсус адо мекунанд, яъне хайроти себегоҳӣ, бегоҳи чумъа, хайроти чихиллум, сол ва ғайра, ҳамаи ин расму анъанаҳо аз говпарастони Ҳиндустон ба мардуми мусалмони мо гузаштааст, чунки назди ҳиндуҳо барои исоли савоб (бахшидани савоби аъмол барои гузаштагон), рӯзҳои муайян аст. Чунончӣ

муаррихи машхур Аллома Берунӣ (вафот 330 ҳ) навиштааст, ки назди ҳиндуҳо он ҳуқуқе, ки бар зиммаи ворисон аст, ин аст, ки зиёфат кунанд ва рӯзи ёздаҳум ва понздаҳум баъд аз вафот мардумро таом диҳанд ва дар таърихи 6-уми ҳар моҳ хайрот кардан барои майит афзал аст. Ва низ дар поёни сол хайрот намудан зарурӣ аст. Баъд аз вафоти майит то рӯзи 9-ум таом пӯхта бо кӯзаи об дар назди хона бигзоранд, варна рӯхи майит нороҳат шуда, гуруснаву ташна дар гирди хона давр мезанад. Ва боз дар рӯзи 16-ум зиёфати зиёде тартиб дода шавад ва оби сард низ ниҳода шавад.

Навиштааст, ки аз 15-уми сентябр то 15-уми январ ҳалво тайёр намуда меҳӯронанд ва зарфҳое, ки барои зиёфати Барҳаман (номи раҳбари мазҳабии ҳиндуҳо) таҳия мегардад, бояд алоҳида бошад. (*Китоб-ул-ҳинд с: 270-272*)

Дар ҳақиқат он расму анъанаҳое, ки дар байни мусалмонони мо ривоч пайдо кардааст, айнан ҳамон расму одатҳоеаст, ки говпарастони Ҳинд аз пеши худ эҷод кардаанд

Рӯзи саввум баъд аз дафни майит, ки дар диёри мо бо номи «рӯзи хона ҳалолкунӣ» машхур аст, аз ҳамин расми ҳиндуҳо гирифта шудааст. Чунки дар Ислом барои он ҳеч рӯзе муайян нест. Аз маънояш маълум аст, ки ин расм тақлидӣ аст, варна бо марги мусалмон хона ҳаром намешавад. Танҳо аз ин дунё ба он дунё реҳлат кардан асту бас.

Олими машхур, Мавлоно Убайдуллоҳ, ки қаблан барҳаман (раҳбари мазҳабии ҳиндуҳо) буд ва ба Ислом мушарраф шуд, навиштааст: «Рӯзҳои 11-ум, 15-ум ва 31-ум баъд аз марги Кӯҳтарӣ, Деш, Шӯдар (номҳои табақаҳои ҳиндуҳо) рӯзи ҷашни эшон аст. Дар яке аз ин рӯзҳо гов ҳам ҳисса дорад, ки онро ширинӣ ва таом меҳӯронанд. Ва низ се чор моҳ баъд аз марги майит ва ҳар сол дар аввали моҳи ҳафтум, ба бузургонашон савоб мебахшанд. Вале дар

рӯзе, ки шахсе ғавт кунад, бахшидани савобро лозими медонанд. Он таоме, ки дар рӯзҳои мазкур барои бахшидани савоб тайёр карда мешавад, «сарода» мегӯянд. Вақте ки таоми мазкур тайёр шавад, барҳаманро даъват мекунад ва ӯ каме аз Веда, (китоби муқаддаси ҳиндуҳо) хонда савобашро ба гузаштагони хонадон мебахшад». (*Тӯҳфат-ул-Ҳинд с: 91*)

Бояд хотиррасон кард, ки ин ҳамон расми ҳиндуҳо аст, ки феълан дар байни мусалмонони мо ривож пайдо кардааст. Фарқ ҳамин аст, ки ҷои барҳаманро муллоҳои хатмхӯр гирифтааст ва ба ҷои Ведаи барҳаман, Қуръони Карим хонда мешавад.

Афсӯс инчост, ки тамоми расму анъанаҳои ғайриисломӣ дар Ислом ба шакли дин даромадааст, ҳатто танқиди онро танқиди аз Ислом медонанд. Ин ҳама расму анъанаҳо пеш аз ҳама дар Ҳиндустон ба дасти ҳиндуҳои говпараст оғоз гардид ва баъдан бар мусалмонони сода ва нофаҳм соя афканд.

ШАРИАТИ ИСЛОМ БАХШИДАНИ САВОБИ САДАҚАВУ ХАЙРОТРО БАРОИ ГУЗАШТАГОН МАНЪ НАМЕКУНАД

Шариати Ислом тамоман исоли савоб (бахшидани савоб)-ро манъ намекунад, балки он тариқа ва расму одати ғалате, ки мардум аз пеши худ барои исоли савоб эҷод кардаанд, онро манъ мекунад. Чумхури уламои Ислом ба ин иттифоқ доранд, ки исоли савоб барои майит ҷоиз аст, ҷӣ ибодати молӣ бошад ё баданӣ. Танҳо имом Молик (рх) ва имом Шофеъӣ (рх) дар ибодати баданӣ, мисли намоз, рӯза, тиловати Қуръон ва ғайра ихтилоф доранд. Вале аксари уламои шофеъӣ ва моликӣ дар ин масъала бо дигар уламо иттифоқ доранд. (*Шарҳи Фикҳи Акбар.с:157, Китоб-ур-рӯҳ*)

Ҳофиз ибни Қайим (рх) дар «Китоб-ур-рӯх» дар ин мавзӯ бо далелҳои ақлӣ ва нақлӣ баҳси муфассале кардааст, вале қавли роҷеҳ ва қарибтар ба ростӣ ин аст, ки савоби ҳар навъ ибодат ба майит мерасад, вале барои он чанд усул ва шартҳои аст, ки бояд риоя карда шавад, варна тамоми хайроту садақот, ҳеҷ фоидае нахоҳад бахшид. Он шартҳои инҳоянд:

1) Майит мӯъмин ва мусалмон ва дорои ақидаи саҳеҳ бошад, агарчи гунаҳгор аст. Ва бахшандаи савоб низ мӯъмин ва мусалмон бошад, варна тамоми меҳнат барбод меравад. Мурад аз мӯъмин ва дорои ақидаи саҳеҳ ин аст, ки майит ақидаи ширкия надошта бошад ва дар тамоми зиндагии худ, Худованди таъолоро ба ягонагӣ парастада бошад ва дигар махлуқотро, мисли худ як махлуқ пиндошта, бо ҳамин ақида аз дунё рафта бошад.

2) Ибодат аз риёву худнамоӣ пок буда, мақсад аз он дафъи таъну маломати мардум набошад ва низ аз озоррасонии бечорагон ва камбағалон холи бошад.

3) Он моле, ки дар садақа ва хайрот сарф карда мешавад, ҳалол бошад.

4) Он моле, ки садақа мешавад, ҳаққи ягон вориси ғоиб ё фарзанди ноболиғ набошад. Чунки садақа кардани чунин мол ба иттифоқи уламои Ислому ҳаром ва мучиби азоби Худовандӣ мебошад.

5) Қуръони карим дар ивази музд хонда нашавад, яъне қорӣ дар ивази тиловати Қуръон пул, рӯймол ва ғайра нагирад.

6) Барои ибодат аз пеши худ вақтҳои ва кайфиятҳои таъйин накунад ва дар анвои таомҳои низ чунин таъйин ва тахсис накунад. Яъне садақаро дар рӯзҳои махсус, мисли рӯзи саввум, ҳафтум ва ғайра анҷом надиҳад ва низ онро ба таом додан хос накунад.

7) Таом танҳо барои ғарибону камбағалон дода шавад. Барои ин таом сарватмандон ва ғайри мустаҳикони закотро даъват накунад.

ТАРИҚАИ ДУРУСТИ БАХШИДАНИ САВОБИ ҚУРЪОНХОНӢ

Савол: Оё бахшидани савоби қуръонхонӣ барои майит ҷоиз аст?

Ҷавоб: Бахшидани савоби қуръонхонӣ барои майит бе шубҳа ҷоиз аст, вале барои он риоя кардани чанд чиз зарурӣ аст:

1) Мардуме, ки барои қуръонхонӣ меоянд, нияти онҳо ризои Худованд бошад. Аз ҷиҳати шарм аз хонаводаи майит ва худнишондиҳӣ ба омадан маҷбур набошанд. Шахсони наомадагиро маломат карда нашаванд ва бар тиловати иҷтимоӣ тиловати инфироди (танҳо-танҳо)-ро тарҷеҳ диҳад ва ихтиёр кунад, чунки дар он зиёда ихлос аст.

2) Қуръонхонон Қуръони Каримро дуруст тиловат кунанд, в-рна мисдоқи ин ҳадис мешаванд, ки Паёмбар (с) фармудаанд: *«бисёр қуръонхононе ҳастанд, ки Қуръон бар онҳо лаънат мекунад».*

3) Тиловати Қуръон дар ивази пулу пайса набошад, варна ҳеҷ савобе барои қуръонхонон намерасад. Пас вақте, ки барои худи қуръонхон савоб набошад, чиро барои майит бибахшад? Дар «Фатовои Баззозия» Аллома Кардариӣ Ҳанафӣ (рх) навиштааст: «Ва таҳия кардани таом барои хатми Қуръон ё барои хондани сураи «Анъом» ё «Ихлос» ё ҷамъ кардани солиҳон ва қориён барои хондани сураи «Ихлос» макрӯҳ аст.

Хулоса, омода кардани таом барои хӯрдан дар вақти хатми Қуръон макрӯҳ аст. *(Фатовои Баззозия 4/81, Анке масоил 3/237)*

ФАҚЕҲОНИ ИСЛОМ ВА ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ, БЕГОҲӢ ҶУМЪАГӢ ВА ҒАЙРА

Дар ҳақиқат имрӯзҳо урфу одатҳои вобаста ба марғу азодорӣ ва ёдбуди гузаштагон то ҳадде мураккаб шудаанд, ки мурдани як инсон барои бозмондагону ворисонаш, на танҳо як талафоти маънавӣ, балки як хароҷоти хонахаробкунандаи моддӣ низ мегардад. Дар бораи макрӯҳ ва ноҷоиз будани таом додани аҳли майит дар рӯзҳои махсус, мисли себегоҳӣ, бегоҳи ҷумъагӣ, чиҳиллум ва ғайра, фақеҳони аҳли суннат хусусан мазҳаби ҳанафӣ фатвоҳои мушаххаси худро содир кардаанд, ки баъзе намунаҳои он чунин аст:

ФАТВОИ ШАМСУДДИН ИБНИ ҚУДОМАИ ҲАМБАЛӢ (РҲ)

«Дар рӯзҳои махсус таом пӯхтани аҳли майит макрӯҳ аст, чунки дар он аҳли майитро зиёда дар шуғлу таклиф мубтало кардан аст ва дар он монандӣ бо мушрикони замони ҷоҳилият аст». (*Алмуғнӣ 2/413*)

ФАТВОИ ИМОМ ИБНИ АМИРУЛҲУҶҶОҶИ МОЛИКӢ (РҲ)

«Дар бораи таом пӯхтани аҳли майит ва ҷамъ шудани мардум дар хонаи майит, чизе манқул нашудааст, балки ин бидъати ғайри мустаҳаб аст. Баъзе мардум чунин бидъат эҷод кардаанд, ки дар рӯзи саввум баъд аз дафни майит барои мардум

таом мепазанд ва ин кор дар назди онҳо хеле кори зарурӣ гардидааст». (*Мадхал 1/275*)

ФАТВОИ ИБНИ ҲАҚАРИ МАККИИ ШОФЕЪӢ (РХ)

Аз Ибни Ҳақар (рх) пурсиданд: Он таоме, ки дар рӯзи саввум баъд аз дафни майит тайёр карда мешавад, ҳамчунин дар рӯзи ҳафтум чӣ ҳукм дорад?

Дар ҷавоб фармуданд: «Ҳамаи инҳо аз ҷумлаи бидъатҳои мазмума (зишт ва нописанд) ҳастанд». (*Фатовои Кубро 2/7*)

ФАТВОИ ИМОМ НАВАВИИ ШОФЕЪӢ (РХ)

«Рӯзи саввум дар сари қабр ҷамъ шудан ва дар рӯзҳои махсус, мисли рӯзи саввум, панҷум, нӯҳум, даҳум бистум, чиҳиллум, шашмоҳӣ ва соли гулоб, шамъ ва таомҳо тақсим кардан, ҳамааш бидъат ва ноҷоиз мебошанд». (*Шарҳи Минҳоч ба ҷаволаи Анвори Сотиъа С: 105*)

ИН ДАЪВО ДУРӢҒ АСТ

Баъзе мардум даъво мекунанд, ки мо аз аҳли суннат ва ҳанафимазҳаб мебошем, вале дар ҳақиқат лоиқи он нестанд. Чунки аксари корхояшон муҳолифи қавлҳои фақеҳони мазҳаби ҳанафӣ мебошад. Масалан бахшидани савобро дар рӯзҳои махсус, мисли рӯзи савум, ҳафтум, чиҳиллум ва ғайра анҷом додан, моли меросро пеш аз тақсим барои исоли савоб (бахшидани савоб) сарф кардан, барои намози ҷанозагузoron пеш аз намоз пулу

пайса додан, бар сари чубҳои сари гӯр, латтаҳои сафед бастан, бар болои қабрҳои солиҳон ва шаҳидон бино сохта, дар гирди он тавоф кардан, гов ё гӯсфанд бурда дар он чо забҳ кардан ва ғайра. Ин ҳама расму анъанаҳо на дар мазҳаби ҳанафӣ ҷоиз аст ва на дар ғайраш. Ҷои тааҷҷуб ин ҷост, ки аҳли илм онҳоро манъ намекунанд.

Ман худ шоҳиди он ҳастам, ки рӯзе ба назди гӯристони маҳаллаи «102» мегузаштам, дар онҷо мардуми зиёдеро дидам, ки дар гирди қабрҳо тавоф мекарданд. Дар назди дарвозаи гӯристон марде дар либоси мулло тасбеҳ бар даст нишаста буд. Мардум пеш аз даромадани гӯристон дар назди он марди фариштасурат, каме пулу пайса мегузориданд ва он марди тамаъгор бо ғалатиҳои зиёде чанд оёте аз Қуръони Карим тиловат карда, савобашро ба гузаштагон мебахшид ва баъдан барои мардум тариқаи зиёрати қабрҳоро роҳнамоӣ карда мегуфт: Аз тарафи рост сар карда, дар гирди ин қабрҳо тавоф кунед ва хоки қабрро бӯса карда ҳоҷатҳои худро хуб талаб кунед. Ҳатто шунидам, ки мардумро ба зиёрати дарахтҳои тут роҳнамоӣ карда гуфтааст, ки ин дарахтонро табаррукан зиёрат кунед, чунки инҳо қаблан одамони нек будаанд.

Дар ин асно ба ӯ қариб шуда, дар бораи ин касби ихтиёркардааш чанд калимоте лабқушӣ кардам. Марди ғофил ғазаб карда, бо садои баланд гуфт: Агар тавоф кардани қабрҳо ноҷоиз бошад, пас чаро мардум дар гирди қабри мавлоно Яъқуби Чархӣ (рх) тавоф мекунанд, онро бӯса мекунанд, гӯсфанд бурда дар онҷо забҳ мекунанд ва барои чӣ ҳеҷ яке аз аҳли илм онро манъ намекунад? Фаҳми онҳо бо ин нарасидааст ё ту худ аз онҳо зиёда доно ҳастӣ?

Аз ин бадтараш ин аст, ки вақте ба тақдири илоҳӣ модарам аз дунё реҳлат карданд, барои исоли савоб ба руҳи модарам

хостам ба ҷои хайроти себегоҳӣ ва чиҳиллум, хишт ва ғайра харида дар бинои масҷиди маҳалла сарф намоям ва барои ин кор бо муллоҳои масҷид машварат кардам. Вале якеаш гапро дароз карда ину он кардан гирифт. Пас ман гуфтам, ки оё ба ҷои себегоҳӣ хароҷоти онро дар бинои масҷид сарф кардан гуноҳ аст? Ин имоми масҷид ва пешвои қавм гуфт, ки макрӯҳ аст. Пас вой бар ҳоли ин гуна имомон ва пешвоёни дин. Барои тарк кардани хайроти себегоҳӣ падару бародаронам розӣ буданд, вале вақти гуфту гузори ин масъала баъзе хешовандони наздик «мо дар байни қавму маҳалла шарманда ва сархам мешавем, мардум чӣ мегӯяд» гуфта, бо қаҳру ғазаб аз хона баромада рафтанд. Далели онҳо танҳо ин буд, ки домоллои калон мегӯяд, ки хайроти себегоҳӣ ва ғайра дуруст аст, ту чиҳо мегӯӣ, ӯ шахсияти хеле бузург аст. Беҳабар аз он ки ин ҳама хайрот риё ва худнамоӣ буда, дар он ҳеч аҷру савобе нест, чунки ин хайрот танҳо барои бастанӣ даҳони мардум аст, на аз барои ризои Худованд.

Онҳо парвои суханони олимони дин надоранд, чунки агар сухани олимони муҳолифи табиати онҳо бошад ҳаргиз сухани онҳоро гӯш намекунанд. Дар як масъала чанд муллоро мепурсанд ва танҳо сухани оноро қабул мекунанд, ки мувофиқи табиати онҳо сухан гӯяд.

Писарамаки ман қаблан бо олими машҳури ҷумҳури Ҷоҷӣ Мирзо (хф) дар робита баромада, дар масъалаи хайроти себегоҳӣ суол карда буд, вале вақте ҷавоб мувофиқи табиаташ набуд ҳайрон шуд ва боз пурсучӯ карда, рақамҳои телефони ҳамон домоллои калонро ёфта ба ӯ занг зад. Шогирди ӯ дар робита баромада гӯфт, ки ҳазрат машғуланд. Баъд аз аҳволпурсӣ шогирд худро муаррифӣ карда гӯфт, ки аз соли 85-ум то ҳол дар пеши ҳазрат таҳсили илм дорам. Писарамакам гӯфт, ки ин тавр бошад ин саволи маро ҷавоб медед! Шогирд гуфт: майлаш.

Писарамакам дар масъалаи хайроти себегоҳӣ савол кард. Шогирд дар ҷавоб гӯфт, ки ҳамаи инҳо дуруст аст, ин гуна хайротро танҳо хоричхондагиҳо манъ мекунанд, комунистҳо рафтанд инҳо омаданд, комунистҳо низ ин корҳоро манъ мекарданд, садақоту хайроти зиндаҳо барои мурдаҳо фоида дорад, кардан гиред ва гапи ин гуна шахсонро гӯш накунад.

Аз ҷавоби шогирди ин ҳазрат дар тааҷҷубам, ки шахсоне, ки ин бидъатҳову хурофотро манъ мекунанд, онҳоро бо комунистҳо баробар мекунанд ва масъаларо таҳқиқ накарда сухан мегӯянд. Барои ин шогирд савол аст, ки оё олимони мазҳаби Абуҳанифа (рх) ба мисли Ибни Обидини Шомии ҳанафӣ (рх), Мулло Алиқории ҳанафӣ (рх) ва ғайра низ ба комунистҳо баробаранд (алаёзу биллоҳ), ки онҳо ин гуна хурофотро манъ кардаанд. Агар чунин мепиндорӣ, пас ҳайфи ин 25 соли таҳсили илм, ки то ҳол фарқи байни суннат ва бидъатро нафаҳмидӣ ва манъкунандагони ин гуна бидъатҳоро ба комунистон баробар мекунӣ. Мо хайроту садақот дар ҳақи мурдагонро манъ намекунем, балки тибқи таълимоти шарият тариқаи дурусти хайроту садақотро нишон медиҳем.

Хонандагони азиз! Шумо бингаред, ки мардум роҳу равиши Паёмбар (с) ро тарк карда, расму оини говпарастон ва бединонро ихтиёр кардаанд. Ҳоло он, ки Паёмбари Худо (с) тамоми умури диниро ҳатто кӯчактарин чизҳои зиндагиро барои мо таълим додаанд. Агар дар назди онҳо дар ин бобат лабқушӣ кунӣ мегӯянд, ки фалони ваҳҳобӣ шудааст, фалонӣ салафӣ шудааст, фалони аз мазҳаби Абуҳанифа (рх) баромадааст, ҳоло он ки на аз мазҳаби ҳанафӣ хабардор аст ва на аз ҳақиқати кори норавои худ, балки аслан имом Абӯҳанифаро аз имоми Аъзам (рх) фарқ намекунад. (фа ё аҷабо ӯала ҳолиҳим).

ФАҚЕҲОНИ МАЗҲАБИ ҲАНАФӢ ВА ХАЙРОТИ СЕБЕГОӢИ ВА ЧИӢИЛЛУМ

Уламои мазхаби ҳанафӣ (рх) бидъат ва аҳли онро мазаммат карда, бидъат ва ноҷоиз будани ин расму анъанаҳои ғайридинириро, хусусан он расму тариқаи ғалате, ки мардум барои бахшидани савоб дар рӯзҳои махсус, мисли себегоҳӣ, ҷумъагӣ ва ғайра ихтиёр кардаанд, баён фармудаанд.

Дар зайл фатвоҳои фақеҳони мазхаби ҳанафиро бо ҳаволаҷот зикр карда мешавад, то дар дилҳои шумо итминон ҳосил шавад.

ФАТВОИ ФАҚЕӢИ ҶАЛИЛ-УЛ-ҚАДРИ ҲАНАФӢ ҲОФИЗ ИБНИ ҲУМОМ (РХ)

“Пӯхтани таом аз тарафи аҳли майит барои зиёфати мардум макрӯҳ аст, чунки зиёфат дар вақти хушӣ машрӯъ шудааст, на дар вақти мусибат ва ғам, ки ин худ як бидъати зиштест”. (Фатҳ-ул-қадир, шарҳи «Ҳидоя» 1/473)

ФАТВОИ АЛЛОМА ТОӢИР ИБНИ АӢМАДИБУӢОРИИ ҲАНАФӢ (РХ)

«Дар рӯзи саввум баъд аз дафни майит даъват ва зиёфат кардани аҳли майит барои мардум ноҷоиз аст, чунки зиёфат дар вақти хушӣ машрӯъ шудааст, на дар вақти мусибат ва ғам». (Хулосат-ул-фатово 2/234)

ФАТВОИ ФАҚЕҲ ВА МУҲАҚҚИҚИ МАЗҲАБИ АҲНОФ АЛЛОМА ИБНИ ОБИДИНИ ШОМӢ (РҲ)

«Таом пӯхтани аҳли майит барои зиёфати мардум макрӯҳ аст, чунки даъват ва зиёфат дар вақти хӯшӣ машрӯъ шудааст, на дар вақти мусибат ва ғам. Ин як бидъати зиште аст. Имом Аҳмад ва Ибни Мочча ба санади саҳеҳ аз ҳазрати Ҷарир Ибни Абдуллоҳ (рз) ривоят кардаанд, ки фармуданд: «Мо (аҳли асҳоб) дар хонаи майит ҷамъ омадан ва таом пӯхтани онҳоро барои зиёфати мардум аз навҳа кардан медонистем, яъне ҷӣ тавре ба овози баланд гиря ва навҳа кардан бар майит ҳаром ва ноҷоиз аст, ҳамчунин таом пӯхтани аҳли майитро аз ҷумлаи навҳа кардан шумор карда, ҳаром ва ноҷоиз медонистем. (Фатовои Шомӣ 2/24)

ФАТВОИ ИМОМ ШАҲОБУДДИНИКАРДАРИИ ҲАНАФӢ (РҲ)

«Аз тарафи аҳли майит то се рӯз омода кардани таом ва хӯрдани он макрӯҳ аст, чунки зиёфат танҳо барои хӯшӣ машрӯъ шудааст. Ва макрӯҳ аст пӯхтани таом барои мардум (аз тарафи аҳли майит) дар рӯзи аввал ва саввум ва баъди ҳафта ва дар рӯзҳои ид. Ва макрӯҳ аст, бурдани таом ба сӯи қабристон дар мавсимҳо». (Фатовои Баззозия 4/81, Ҳошияи Оламгирӣ 1/127, 2/8)

Дар ин ибораҳо бо алфози сареҳ мазкур аст, ки даъват ва зиёфат кардани аҳли майит дар рӯзҳои махсус, мисли рӯзи аввал, ки онро барои намози ҷанозагузoron омода карда мешавад ва рӯзи саввум, ки онро ба истилоҳи мардуми тоҷик се бегоҳӣ мегӯянд ва рӯзи ҳафтум, рӯзҳои ид ва низ хӯрдан аз он таом

макрӯҳ аст. Ҳамчунин дар мавсимҳо таом пӯхта ба қабристон бурдан ва барои хатми Қуръони Карим солиҳону қориёнро ҷамъ кардан ва барои онҳо таом пӯхтан низ макрӯҳ аст».

ФАТВОИ ИМОМ ФАХРУДДИН ҚОЗИХОНИ ҲАНАФӢ (РҲ)

«Дар рӯзҳои мусибат ва ғам даъват ва зиёфат кардан макрӯҳ аст. Чунки рӯзҳои мусибат рӯзҳои ғам ва таассуфанд. Дар ин рӯзҳо анҷом додани чизе, ки дар ҳолатҳои хурсандӣ мекунад, муносиб нест».*(Фатвои Тоторхония 2/781)*

ФАТВОИ ИМОМ ШАМСУДДИНИ КӢҲИСТОНИИ ҲАНАФӢ (РҲ)

«Даъват ва зиёфат кардани аҳли майит дар айёми мусибат ва таом хӯрдан аз он ҳарду макрӯҳ аст».*(Ҷомия-ур-румиз китоби «Кароҳият» сах: 443)*

ФАТВОИ ИМОМ ЗАЙЛАӢӢ (РҲ)

«Барои азодорӣ то се рӯз нишастан иҷозат аст, ба шарте, ки ин амал бо корҳои номашруъе, мисли густурдани дастурхон ва омода кардани таом аз ҷониби хонаводаи майит ҳамроҳ набошад».*(Табйин-ул-ҳақоик Шарҳи Канз-уд-дақоик)*

ФАТВОИ МУЛЛО АЛӢ ҚОРИИ ҲАНАФӢ (РҲ)

«Таом пӯхтани аҳли майит барои зиёфати мардум макрӯҳ аст. Чунки зиёфат дар хушӣ машрӯъ шудааст, на дар вақти ғам ва мусибат, ки ин як бидъати зиштест. Мустаҳаб он аст, ки

хешовандон ва ҳамсоҷо барои аҳли майит таоми якшабонарӯзаи онҳоро фиристонанд». (*Шарҳ-ун-виқоя 1.459*)

ФАТВОИ ҶАМОАТИ УЛАМОИ ҲИНД (РҲ)

«Даъват ва зиёфат кардани аҳли майит дар рӯзи саввум ҷоиз нест». *(Фатовои Ҳиндия (Оламгирӣ) 1/127)*

ФАТВОИ ШАЙХ АБДУЛҲАҚ МУҲАДДИСИ ДЕҲЛАВӢ (РҲ)

«Ва одати Набавӣ набуд, ки барои майит дар ғайри вақти намоз ҷамъ шавад ва Қуръон хонанд ва хатамот (хатмҳо) хонанд, на бар сари гӯр ва на ғайри он ва ин маҷмуъа бидъат аст ва макрӯҳ. Наъам таъзияти аҳли майит ва таслия ва сабр фармудан суннат ва мустаҳаб аст, аммо ин иҷтимоъи махсус дар рӯзи саввум ва иртиқоби такаллуфоти дигар ва сарфи амволи бевасият аз ҳаққи ятомо (ятимон) бидъат аст ва ҳаром». *(Сафар-ус-саъодат сах: 273, Ламаъот 1/ 745)*

ФАТВОИ ШАЙХ АБДУЛҲАЙИ ЛАКНАВӢ (РҲ)

«Муқаррар кардани рӯзи саввум ва ғайра биттахсис ва ўро зарурӣ ангоштан дар шариати Муҳаммадия собит нест». *(Маҷмуъат-ул-фатово 1/341)*

Яъне барои хайроту садоқот рӯзҳои махсусро муқаррар кардан дар шароит собит нест ва барои ӯ ҳеҷ далел вучуд надорад.

Муқаррар кардани вақтҳои махсус барои садақаву хайрот ва дигар ибодатҳо ба дасти соҳиби шариат аст, на ба дасти мову шумо.

ВАСИЯТИ ҚОЗӢ САНОУЛЛОҲИПАНИПАТӢ (РҲ)

Баъд аз мурдани ман русуми (расмҳои) дунявӣ мисли даҳум, бистум ва чиҳиллум ва шашмоҳӣ накунам, ки Расули Худо (с) зиёда аз се рӯз мотам карданро ҷоиз надоштаанд ва ҳаром сохтаанд.

(Васиятнома саҳ: 191)

ИРШОДИ ҲАЗРАТИ ШАЙХ ВАЛИЮЛЛОҲ МУҲАДДИСИ ДЕҲЛАВӢ (РҲ)

«Ва дигар одати шаниға (зишт)-и мо мардум исроф аст дар мотамҳо ва саввум ва чиҳиллум ва шашмоҳӣ ва фотиҳа ва солина ва ин ҳамаро дар арабӣ аввал (даври саҳоба ва тобиъин (рз)) вучуд набуд. (*Тафҳимот* 2/247)

Фатвои имом Раббонӣ Мавлоно Рашидаҳмади Гангӯҳӣ (рҳ)

Савол: Оё хайроти себегоҳӣ, бегоҳӣ ҷумғагӣ, ҳафтум, чиҳиллум ва ғайра, ки баъд аз дафни майит сурат мегиранд, дар мазҳаби Абуҳанифа (рҳ) ё дар ягон китоби муътабарӣ фикҳ далел бар ҷоиз будани он мавҷуд аст?

Ҷавоб: Хайроти себегоҳӣ, бегоҳӣ ҷумғагӣ, хайроти чиҳиллум, сол ва ғайра, ин ҳама расмҳо бидъати гумроҳӣ аст. Дар шариат ҳеч асл ва далеле надорад. Бахшидани савоби аъмол барои гузаштагон ҷоиз аст, вале бинобар ин қайдҳо бидъат аст ва ҳаром. Яъне садақоту хайрот барои гузаштагон ҷоиз аст, вале набояд дар рӯзҳои махсус анҷом пазирад, мисли рӯзи саввум, ҳафтум чиҳиллум ва ғайра.

Савол: Дар ин замона ривоч аст, ки вақте касе вафот кунад хешовандон ва ҳамсоғон дар он рӯз ё рӯзи дуввум ё дар ягон рӯзи дигаре дар масҷид ё дар ҷойи дигаре чамъ шуда Қуръони Шариф, дуруди шариф, калимаи тайиба ва ғайра мехонанд ва савоби онро барои майит мебахшанд. Баъд аз он ягон чизи хурданӣ тақсим мекунанд. Пас оё инчунин чамъ шудан ва ба ҳайъати иҷтимоӣ Қуръон ва ғайра хондан ё дигаронро ба он амр кардан ҷоиз аст ё не?

Ҷавоб: Қуръони Карим ё калимаи тайибаро бо хешовандону ҳамсоғон чамъ шуда рӯзи вафоти майит ё рӯзи дуввум ё саввум хондан бидъат ва макрӯҳ аст. Дар шариат барои он аслу ҳақиқате вучуд надорад. Дар «Нисоб-ул-эҳтисоб» мазкур аст: Ва мардумро даъват карда бо ҷамоат ба овози баланд Қуръони Каримро хатм кардан, ки онро ба форсӣ «Си пора хондан» мегӯянд макрӯҳ аст. *(Фатовои Рашидия саҳ: 135-136)*

ТАНБЕҲ

Мавлоно Рашид Аҳмад(рх) ҷавоби ин саволро дар фатовои худ ба ҳаволаи мӯътабартарин китобҳои фатво дар мазҳаби Абуҳанифа (рх), яъне Фатовои Шомӣ ва Баззозия бо нақли иборат нақл кардааст, вале дар ин ҷо хулосаи он зикр шудааст.

ФАТВОИ ВАКИЛИ МАЗҲАБИ АҲНОФ ШАЙХ-УЛ-ИСЛОМ АЛЛОМА ЗАФАР АҲМАДИ УСМОНӢ (РХ)

Савол: Ворисони майит мардуме, ки ба қасди дафн кардан меоянд, онҳоро дар қабристон даъват мекунанд, ки фалон рӯз ба хонаи мо омада таом тановул кунед. Пас оё ин даъват ва қабул

кардани он ва чунин ривочро ба худ лозим гирифтан ҷоиз аст ё не?

Ҷавоб: Чунин даъват ва қабул кардани он ҳарду мамнӯъ аст, балки тарк кардани он воҷиб аст. Макрӯҳ ва бидъати зишт будани ин даъватро Аллома Ибни Обидини Шомии Ҳанафӣ (рх) аз Фатҳулқадир, Фатовои Баззозия ва Меъроҷ-уд-дироя нақл кардааст ва худ низ дар робита бо чунин даъвати ривочёфта фармудааст, ки «Дар ҳаром будани он шакке нест». Олимони ҷаҳор мазҳаб бар ноҷоиз будани чунин даъват иттифоқи назар доранд.

Дар муснади Аҳмад ва Ибни Моҷжа ба санади саҳеҳ ин ривоят манқул аст, ки ҳазрати Ҷарир Ибни Абдуллоҳи Баҷалӣ (рз) фармудаанд: Мо (аҳли асҳоб) дар хонаи майит ҷамъ шуданро аз ниёҳат (бо овози баланд гиристан) мешумурдем, яъне ҷӣ тавре ки навҳа кардан бар майит ҳаром аст, ҳамчунин дар хонаи майит ҷамъ шуданро аз ниёҳат шумор карда онро ҳаром медонистем.

Пас дар баробари ин ҳадис кадом мусалмон ҷуръат карда метавонад, ки ин гуна расмҳои ғайри диниро бидъати ҳасана гуфта қобили аҷру савоб қарор диҳад.

Савол: Дар минтақаи мо ворисон баъд аз дафни майит дар баъзе ҷойҳо таърих муқаррар карда ва дар баъзе ҷойҳо бемуқаррар кардани таърих, даъват ва зиёфат карда мардумро таом медиҳанд. Дар ин даъват мардуми бой ва камбағал ҳозир мешаванд. Пас оё ин аз рӯи шарият ҷоиз ва боиси аҷру савоб аст ё макрӯҳ ва бидъат аст? Сабаби ноҷоиз будани он чист? Агар ҷавоб бо ҳаволаи китобҳои фикҳи ҳанафӣ шавад, албатта таслим мешавем.

Ҷавоб: Дар фикҳи ҳанафӣ даъват ва зиёфат кардани аҳли майит дар рӯзҳои махсус мисли рӯзи аввали вафот, ки онро барои намози ҷанозагузoron таҳия карда мешавад ва рӯзи саввум

(себегоҳӣ), ҳафтум, чиҳиллум, сол ва ғайра, ҳамаи ин расмҳои ривочёфта макрӯҳи таҳримиянд. Дар фикҳи шофеъӣ ва ҳамбалӣ низ макрӯҳ будани он баён шудааст ва далели он ҳадиси ҳазрати Ҷарир Ибни Абдулоҳ (рз) аст, ки дар он ин гуна даъват ва зиёфатро дар ҷумлаи ниёҳат дохил карда шудааст. Дар фикҳи чаҳор мазҳаб аз ин ҳадис истидлол карда, чунин даъват ва зиёфатро макрӯҳи таҳримӣ қарор дода шудааст.

Савол: Баъд аз вафоти майит чанд рӯз баъд ва ба кадом тариқа кадом шахсиятҳоро таом додан лозим аст, ки ба сабаби он ба майит савоб расад? ва оё аз он таом мардуми сарватманд ва ғайри мустаҳиқи закот хӯрда метавонанд?

Ҷавоб: Барои исоли савоб (бахшидани савоби аъмол ба гузаштагон) ҳеҷ рӯзе ё вақте муайян нест. Бандаи мӯъмин ҳар вақт, ки бихоҳад ба қадри тавон бидуни аз касе қарз гирифтани хайрот ва садақа кунад. Дар он тариқаи махсус ё чизи махсус нест, балки он тариқае, ки ҳамеша барои хайроту садақот аст, барои исоли савоб низ ҳамон аст.

Шахси сарватмандро таом додан дар садақа дохил намешавад. Ба ғайр аз рӯзи мусибат ва ғам дар рӯзи тӯйи арӯсӣ ва ғайра шахси сарватмандро таом додан ҷоиз аст, вале ўро набояд дар он таоме, ки барои исоли савоб тайёр карда мешавад, шарик кард, макрӯҳ ва ноҷоиз аст.

Савол: Агар шахсе аз аҳли хонавода бимирад таому шароби он хонадонро то чанд муддат нахӯрдан лозим аст ва чӣ қадар манъ аст?

Ҷавоб: Ҳеҷ мумониате нест, ба шарте, ки ба тариқи ягон расму ривоч набошад ва баъд аз тақсими мерос вориси болиғ фақиронро таом дода бошад. Агар ин хайрот аз тариқаи муштарак адо карда шавад, ки дар он яке аз ворисон ноболиғ ё ғоиб бошад, қатъан ҳаром ва ноҷоиз аст. Агар шарикони мерос

ҳозир ва болиғ бошанд, вале аз онҳо касе иҷозат надода ё аз рӯйи расму ривоч аз ҷиҳати шарм иҷозат дода бошад, боз ҳам ноҷоиз аст. Ба ғайр аз фақирон марудми сарватмандро даъват ва зиёфат кардан ба ҳар ҳол макрӯҳи таҳримӣ ва бидъати зишт аст. Барои хатми Қуръон ҷамъ шудан ва даъват кардан низ ноҷоиз аст. Пас имрӯзҳо он тариқа ва расме, ки барои исоли савоб ривоч ёфтааст, ноҷоиз ва бидъати гумроҳӣ аст.

Савол: Дар диёри мо чунин расме аст, ки агар касе вафот кунад ворисони майит дӯстону бародаронро ҷамъ карда, барои хайроти чиҳиллум таърих муқаррар мекунад ва 35-40 рӯз баъд хайроти чиҳиллум мекунад ва умуман барои он ёру ошноӣ ба қадр ва мардуми сарватмандро даъват мекунад. Пас оё бо чунин хайрот ба майит савобе мерасад? Ва оё барои соҳиби таом ва мардуми даъватшуда аҷру савобе мерасад ё ба қавли баъзе аз уламои дин, соҳиби таом ва шахсоне, ки аз он таом хӯрданд, ҳама гунаҳор мешаванд ва ба майит ҳеҷ савобе намерасад?

Ҷавоб: Расми мазкур бидъати зишт аст ва мардуме, ки чунин расмро анҷом медиҳанд гунаҳор мешаванд. Агар даъватшуда муқтадо бошад, яъне шахси маъруфу машҳур ва пешвои қавм бошад, таом хӯрдани ӯ ноҷоиз аст. Аммо шахсе, ки чунин набошад, балки ҳоҷатманд ва мустаҳиқи закот бошад, барои ӯ таом хӯрдан аз он мубоҳ аст. Он шахсе, ки муҳтоҷу фақир набошад, барои ӯ таом хӯрдан макрӯҳ аст.

Дар савоб расидан ё нарасидан тафсил ин аст, ки агар он мол ҳаром бошад, аслан савобе надорад, балки гуноҳ аст. Вале агар мол ҳалол бошад, лекин маҳз барои фаҳру намоиш ва худнамоӣ таом дода бошад, боз ҳам савоб ба майит намерасад. Ва чунончи маълум аст, аксари мардум ба ҳамин хотир хайрот мекунад (чунки мақсади онҳо аз ин хайрот дурӣ ҷӯстан аз таъну маломати мардум аст, на ризои Худованд). Ва агар мол низ ҳалол бошад ва

ният ҳам холис, вале дар рӯзҳои махсус, мисли рӯзи саввум, ҳафтум, чиҳиллум ва ғайра таом дода бошад аз қоидаҳо чунин маълум мешавад, ки савоби таом додан ба майит мерасад, ба шарте, ки ворис аз моли ҳалолӣ худ ба хушии дил сарф карда бошад, на аз моли тарикаи муштарак ё моли ҳаром. Вале ба сабаби анҷоми кори бидъат (махсус кардани рӯзе барои бахшидани савоб) гунаҳгор мешавад. Агар он моле, ки аз он таом дода мешавад, аз моли тарикаи муштарак бошад ба ҳеҷ сурате хӯрдани он ҷоиз намебошад (ин сурат дар кишвари мо бисёр мушоҳида мешавад, чунки аксари мардум намедонанд, ки меросро ба тариқи шаръӣ бояд тақсим кард. Яке аз ворисони соҳибҳайсиат аз пеши худ ҳиссаҳо таъин карда байни ворисон тақсим мекунад, вале ҳиссаи хоҳаронро аслан намедихад. Умуман одат чунин аст, ки хонаи майит, мошин ва ғайра барои писари хурдӣ дода мешавад, ҳол он ки дар он ҳаққи дигар ворисон низ шомил аст ва ин ҳам баъд аз хайроти рӯзҳои махсус сурат мегирад). То вақте? ки ҳар як ворис иҷозат надихад, хӯрдани он ҳалол намебошад, ба шарте, ки ҳеҷ яке аз ворисон ғоиб ё ноболиғ набошад. Ва як шарт дигар ин аст, ки аз чиҳати шарму ор иҷозат надода бошад (чунки аксаран чунин мешавад, ки дар аввал аз чиҳати шарм ҳаққи худро аз мерос мебахшад ва баъдан талаб мекунад), балки бо дили хуш иҷозат дода бошад. Агарчи мардум нороз шуда бахил гӯянд ҳам парво накунад. *(Имдод-ул-аҳком 1/206-207)*

Асли калом ин аст, ки тамоми ин расмҳои қабехро шикампарасти аҳли бидъат ва мардуми ҷоҳил пайдо кардаанд ва имрӯзҳо бо далелҳо онро аз шариат ва айни суннат собит мекунанд, ҳоло он ки дар шариат ному нишоне аз он вучуд надорад.

САБАБҲОИ НОҶОИЗ БУДАНИ ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ ВА ЧИҲИЛЛУМ

Савол: Чаро фақеҳони чаҳор мазҳаб даъват ва зиёфат кардани аҳли майитро дар рӯзҳои махсус бидъати зишт ва макрӯҳ гуфтаанд?

Ҷавоб: Фуқаҳои чаҳор мазҳаб чунин даъват ва зиёфатро ба сабабҳои зерин бидъат ва макрӯҳ қарор додаанд:

1) Дар ин даъват ва зиёфат ташаббуҳ (худро ба қавме монанд кардан) бо ҳиндуҳост, чунки ин дар ҳақиқат расми онҳост ва Расули Худо (с) аз ташаббуҳ манъ кардаанд.

2) Дар шарият даъват ва зиёфат дар вақти мусибат ва ғам машрӯъ нашудааст, чӣ тавре, ки аз ибораҳои фуқаҳои Исломи маълум гардид.

3) Лозим ва зарурӣ донишмандони ин даъват «илтизому мо ло ялзаму» аст. Яъне лозим ва зарурӣ донишмандони як чизе, ки лозим ва зарурӣ нест. Ин ба иттифоқи уламои Исломи ноҷоиз аст. Ва чӣ тавре ки мебинем мардум чунин даъват ва зиёфатро лозим ва зарурӣ медонанд, ҳатто бо суд қарз гирифта чунин даъват ва зиёфатро анҷом медиҳанд.

4) Он моле, ки дар чунин хайрот (себегоҳӣ, чиҳиллум ва ғайра) сарф мешавад, аксаран дар он ҳаққи ятимони ноболиғ шомил аст, ки моли ятимонро дар садақа ва хайрот сарф кардан ва хӯрдан аз он ба ҳеҷ сурат ҷоиз намебошад. Худованд дар Қуръони карим фармудааст:

«Ҳар оина онон, ки молҳои ятимонро ба ноҳақ мехӯранд, ҷуз ин нест, ки дар шикамҳои онҳо оташро мехӯранд ва зуд аст, ки мебароянд оташи фурӯзонро».

5) Мақсад аз ин даъват ва зиёфат исоли савоб (бахшидани савоби аъмол ба гузаштагон) нест, балки мақсад риёву худнамоӣ

ва дурӣ чӯстан аз таъну маломати мардум аст, ки ин ширки асгар аст. Қаринаҳои зайл далел бар он аст, ки мақсад аз он риёву худнамоӣ ва дурӣ чӯстан аз таъну маломати мардум аст, на исоли савоб.

А) Садақаи пинҳонӣ афзал аст. Бо вучуди ин агар онҳоро тарғибу ташвиқ ба он карда шавад ҳаргиз қабул намекунад.

Б) Садақа додан ба шакли пулу пайса зиёда беҳтар аст. Чунки дар он пинҳон доштани садақа осон аст. Барои фақирону мискинҳо низ зиёда судманд аст, чунки бо пули нақд онҳо ҳар гуна ҳоҷатҳояшонро пурра карда метавонанд. Вале ин фоидаҳо дар даъват ва зиёфат вучуд надорад, балки баъзе вақт таом барои баъзеҳо зарарнок ҳам мешавад.

Дар дараҷаи дуввум сурати беҳтар барои садақа ва хайрот ин аст, ки зарурати ҳоҷатмандро пеши назар карда садақа карда шавад, яъне барои бемор дору, барои мусофир роҳиро, барои гурусна таом ва ғайра. Хулоса, дар садақа додан дафъӣ зарурат риоя карда шавад. Агар барои онҳо тариқи дурусти садақа ва хайрот карданро машвара дода шавад, ки ин ҳам барои камбағалон ва ҳам барои майит ва аҳли ӯ судманд аст, дар ҷавоб меғӯянд: Агар даъват ва зиёфат накунем мардум чӣ меғӯянд? Мо дар байни қавму (қабил)а шарманда ва расво мешавем.

Ҷ) Агар ҳақиқатан мақсади онҳо исоли савоб мебуд пеш аз ҳама ғарибону камбағалон, беваву бечорагон ва یتимону бесарпарастон риоя карда мешуд ва пеш аз ҳама инҳоро таом дода мешуд, вале аксаран дар чунин даъвату зиёфатҳо дӯстону хешовандон ва мардуми ба қадру сарватманд чамъ мешаванд, ки аксари онҳо мустаҳиқи садақа нестанд. *(Аҳсан-ул-фатова 1/35 ба ҳаволаи Дуррул-ул-мухтор 1/664)*

КАДОМ САДАҚА АЧРУ САВОБИ БЕШТАРЕ ДОРАД?

Савол: Кадом садақа ачру савоби бештаре дорад ва кадомин равиш мучиби ризои Худованд ва мавриди таъйиди Паёмбар (с) мебошад?

Ҷавоб:Худованди мутаол мефармояд:

«Ва харҷ кунед аз он чи ки мо ба шумо ризқ додаем пеш аз он ки марг ба суроғи яке аз шумо биёяд. Пас (орзу карда) гӯяд, ки Парвардигоро! агар маро то вақти наздик, на чандон дуре ба таъхир меандохтӣ, ман садақа меодам ва аз ҷумлаи накӯкорон мешудам. Аммо вақте пайки аҷал суроғи инсон биёяд як сония дар кори ӯ таъхир нахоҳад буд.

Дар аҳодиси зер низ намунаи равшане барои равиши садақа додан ва чигунагии арзиши он баён мешавад:

Аз Абӯхурайра(рз) ривоят аст, ки шахсе назди Паёмбар (с) омад ва гуфт: Эй Паёмбари Худо кадом садақа ачру савоби бузургтаре дорад? Паёмбар (с) фармуданд: *«Онки ту садақа намой дар ҳоле ки солим буда, аз нодорӣ ва фақр бар худ битарсӣ ва орзуи тавонгариро дошта бошӣ. Ва фурсат надех, то марг ба ҳулқумат расад ва онгоҳ бигӯӣ: Ин қадар мол ба фалонӣ бидиҳед ва ин қадар мол ба фалонӣ бидиҳед, дар ҳоле ки ин мол ба фалон (ворис) ихтисос ёфта аст».*

Матлаби ҳадиси шариф ин аст, ки барои хушнудии Худованди мутаол, замоне садақа кунед, ки мол дар назди шумо маҳбуб ва ба он эҳтиёҷ доред ва касе дар моли шумо шарик нест. Ва то фаро расидани мавт шумо сустӣ накунед, ки моли шумо он замон ба ворисон тааллуқ дорад ва шумо аз ин дунё сафар мекунед ва ниёзе ба мол надоред.

Аз Ҳазрати Абусаъид (рз) ривоят аст, ки Паёмбари Худо(с) фармуданд: *«Инсон дар ҳаёти худ як дирҳам хайрот кунад, беҳтар аз садакаи сад дирҳам ба ҳангоми марг аст».*

Пас маълум мешавад, ки ачру подоши он садақае, бузургтар аст, ки инсон дар ҳолати ҳаёт бо вучуди хавфи нодор шудан ва орзуи бой шудан анҷом диҳад. Шоире чӣ хуб фармудааст:

Гар кунӣ хайре ба дасти хеш кун,
Хайри худро ҷониби дарвеш кун.
Гар ба дасти худ диҳӣ хурмои тар,
Беҳ, ки баъд аз ту диҳанд хирвори зар.

САДАҚАРО БА ЧӢ КАСОН БОЯД ДОДА ШАВАД?

Мувофиқи таълимоти исломӣ садақаву хайрот қоидаҳои хоси худро доранд, ки муҳимтарини онҳо риоя шудани ҳаққи садақагирандаҳост. Феҳристи касоне, ки пеш аз ҳама ба гирифтани садақаи нофила (ғайри закот) ҳақ доранд, дар Қуръони Карим чунин муайян шудааст:

1). *«Некучорӣ он нест, ки рӯи худро ба сӯи мағриб бигардонед, балки некӣ он аст, ки касе ба Худо ва рӯзи охираат ва фариштагон ва китобҳои осмонӣ ва пайёмбарон имон биёварад ва моли худро бо вуҷуди дӯст доштани он ба наздикону хешовандон ва یتимон ва мускинон ва мусофирону дар роҳ мондагон ва соилон (гадоён) ва барои озод кардани бардагон, садақа кунад, ва намозро барпо дорад ва закотро бипардозад...».* (Бақара, ояти 177)

2). *«(Эй Пайёмбар) аз ту мепурсанд, ки чӣ чизҳои садақа кунанд? Бигӯ: Аз моли ҳалолу поки худ ба падару модар ва наздикон ва یتимон ва мускинон ва ба мусофирону дарроҳмондагон садақа кунед. Ва Худованд аз ҳар некие, ки анҷом бидиҳед, огоҳ аст.* (с. Бақара, ояти 215)

Аз ин ду ояти сарехи Қуръон ва низ муқаррароти манбаъҳои дигари шаръӣ маълум мегардад, ки мувофиқи шариати исломӣ, садақаи нофила (ғайр аз закот) бехтар аст пеш аз ҳама ба афроди зерин дода шавад:

- 1) Наздикону хешовандон, аз ҷумла падару модар ва фарзандон, ки дар зери сарпарастии шахсе бошад.
- 2) Ҳтимону бепарасторон.

3) Мискинон, яъне мӯҳточоне, ки барои рафъи эҳтиёҷоти зиндагиашон чизе надоранд.

4) Мусофирон ё касоне, ки дар роҳ мондаанд ва аз моли худ ҷудоанд.

5) Гадоён (соилон), яъне касоне, ки аз ночорӣ гадоӣ ва талбандагӣ мекунанд.

6) Ҳарҷи садақа барои озод кардани бардагон ва асирон.

Вале имрӯзҳо худоиҳои тоҷикӣ аксаран ба касоне сарф мешавад, ки аз ҷумлаи ашхоси зикршуда намебошанд, балки молдор ва сарватманд мебошанд. Аз ҳамин ҷиҳат маросимҳое, ки аз тарафи аҳли майит баргузор мешавад, бештар ҳукми як зиёфати оддиро дошта, рутбаи садақои шаръиро он ҷунон, ки шариат баён намудааст намегирад.

САДАҚА БАРОИ МУРДАГОН ДАР ШАБҲОИ ҶУМЪА

Савол: Баъзе мардум ҳар бегоҳи ҷумъа таом пӯхта ба масҷид мебаранд. Оё ин дар шариат дуруст аст ё не?

Ҷавоб: 1) Садақа додан ва бахшидани савоби он барои майит кори хеле писандидае аст, чунки майит ба мисли шахсест, ки дар об ғарқ шуда истодааст ва ёрӣ кардани ӯ ба сурати садақа ба ҳадди тавон ҳарҷи зудтар бошад бештар аст.

2) Дар садақа додан ҳоли фақирону камбағалон риоя шавад. Яъне ҳарҷӣ ки барои фақирон манфиатноктар бошад, савоби бештаре дорад. Ва ин маълум аст, ки пул додан ба фақирону камбағалон зиёда манфиатноктар аст. Ҳар ниёзу хоҷате дошта бошанд, бо пулу пайса пурра мешавад. Аммо дар сурати таом додан дар шабҳои ҷумъа хоҷатҳои зарурии онҳо бароварда намешавад. Шояд ба либос, дору, адои қарз ва ғайра мӯҳтоҷ

бошанд, ки ин танҳо ба сурати пулу пайса додан адо мешавад. Агар дар бегоҳи ҷумъа ба ҷойи таом ба фақирон пулу пайса диҳад кори писандидае аст. Ба шарте, ки ин корро бар худ лозим ва зарурӣ надонад.

3) Дар сурати таом додан танҳо фақирону камбағалон фоида намебаранд, балки ҳар касе, ки дар масҷид ҳозир бошад, агарчи молдор ва сарватманд ҳам бошад ва ба он мӯҳтоҷ набошад аз он таом меҳӯрад. Ва сарф кардани ин таом ба ҷойи сарватмандон ба камбағалону фақирон зиёда мучиби аҷру савоб аст.

4) Дар садақа ҳар чизе, ки аз риё ва худнамоӣ дуртар бошад беҳтар аст. Ва маълум аст, ки дар сурати садақа додани пул ба таври пинҳонӣ ҳеч риёкорие дида намешавад. Аммо ба масҷид таом бурдан аз риёву худнамоӣ ҳолӣ намебошад.

Аллома Шомии Ҳанафӣ (рх) дар фатовои худ дар ин бобат навиштааст:

«Ва ҳамаи ин корҳо барои риё ва худнамоӣ аст, бояд аз он парҳез намуд, чунки онҳо ба ин корҳои худ ризои Худои таъолоро намехоҳад». (Фатовои Шомӣ 1/664)

5) Агарчи садақа додан дар рӯзҳои ҷумъа ё шаби он фазилат дорад, лекин мардум бар ин кори худ чунон побанд ҳастанд, ки гӯё садақа дар шаби ҷумъа лозимӣ ва мучиби аҷру савоб аст, ҳатто агар фурсати садақа ҳам бошад, интизори шаби ҷумъаро менамоянд. Ва амале, ки худ мустаҳаб бошад, аммо сабаби ғалатфаҳмии мардум шавад макрӯҳи таҳримӣ мегардад.

Аллома Шомии Ҳанафӣ (рх) дар фатовои худ навиштааст: *Саҷдаи шукр як амри мустаҳаб мебошад, лекин баъд аз намоз адо карда нашавад, то мардум гумон набаранд, ки баъд аз намоз саҷдаи шукр лозимӣ ва зарурӣ аст. Ва ҳар кори мубоҳе, ки сабабгори чунин ғалатфаҳмӣ шавад макрӯҳи таҳримӣ мегардад.* (Фатовои Шомӣ 1/577, Маҳмуд-ул-фатово 1/333)

Хонандагони азиз! Шумо бубинед, ки сачдаи шукр агарчи кори писандида ва хуб аст, вале ҳукм шудааст, ки баъд аз намоз адо карда нашавад, чунки мардум ғалатфаҳмӣ карда баъди чанд муддате онро воҷиб ва зарурӣ мепиндоранд ва тарккунандагони онро маломат мекунанд. Таом додан дар бегоҳи чумъа низ айнан чунин аст. Дар солҳои пеш мардум дар бегоҳи чумъа садақа карданро лозим ва зарурӣ намепиндоштанд, балки танҳо кори беҳтар медонистанд ва низ таом доданро хусусӣ намедонистанд. Вале баъди гузашти айём мардуми авом онро кори хуб пиндошта, чунон аз ҳад гузарониданд, ки ҷоиз будани садақа дар дигар рузҳоро фаромӯш карданд ва танҳо таом доданро садақа пиндоштанду бас. Пас ин чӣ гуна дину мазҳабе аст, ки мардуми авом онро пешбарӣ карда суханони олимони мазҳаби худро пайравӣ намекунанд ва ҳар коре, ки дар назари онҳо хуб намояд, бе таълимоти Паёмбар (с) ва ёронаш (рз) ба он амал менамоянд? (Худоё! ҳақиқатро ба мо равшан гардон ва ҳамаи моро ҳидоят фармо!)

БАРОИ ФОТИҲАХОНӢ ТО СЕ РӢЗ СУБҲУ ШОМ БА ХОНАИ МАЙИТ РАФТАН БИДӢАТ АСТ

Савол: Дар диёри мо чунин расм аст, ки мардум баъд аз дафни майит рост ба хонаи майит омада менишинанд ва баъд аз тиловати Қуръон дастаҷамъӣ дуо мекунанд. Ҳамчунин то се рӯз субҳу шом ба хонаи майит рафта чунин корро анҷом медиҳанд. Пас оё чунин рафтори онҳо дар мазҳаби Имом Абуҳанифа (рх) ҷоиз аст? Хоҳишмандем ҷавобро бо ҳаволаи китобҳои мӯътабари мазҳаби Ҳанафӣ дарҷ намоед!

Ҷавоб: Қуръон хондан ва савоби онро барои майит бахшидан ҷоиз аст ва мучиби аҷру савоб аст. Вале аз он чиҳате, ки чунин аъмол дар шариат мутлақ (бе ягон қайд) ворид шудааст ва ба вақти хос ва ҷойҳои хос муқайяд нест, анҷом додани чунин аъмол дар вақтҳои махсус ва ҷойҳои махсус ва ба сурати иҷтимоӣ дуруст нест, (чунки инҳо ба таври расм анҷом мегиранд) балки баъд аз дафни майит дар ҳар ҷое, ки бошад метавонад тиловат кунад ва савобашро ба рӯҳи мурда бибахшад. Дар мӯътабартарин фатовои мазҳаби Ҳанафӣ «Фатовои Шомӣ» Ибни Обидини Шомии Ҳанафӣ (рх) навиштааст: *«Ҳар вақте, ки мардум аз дафни майит фориғ шаванд ва боз гарданд бояд пароканда шаванд ва ҳар яке ба кори худ машғул шаванд».*

Дар фатовои Оламғирӣ, Шомӣ ва ғайра зикр аст, ки агар шахсе як мартаба барои таъзият ба хонаи майит равад бори дигар барои таъзият рафтани ӯ макрӯҳ аст. Инро имом Ҳасан аз Абуҳанифа (рх) ривоят кардааст.

(Фатовои Шомӣ 1/669, Оламғирӣ 1/ 167, Аҳсан-ул-фатово 1/539 ва ғайра)

Аз ин ибораҳои фақеҳони мазҳаби Ҳанафӣ маълум мешавад, ки шахсе як мартаба барои таъзият ба хонаи майит равад бори дигар рафтани ӯ барои таъзият макрӯҳ аст, чӣ ҷое, ки се рӯз субҳу шом равад.

Ҳамчунин маълум мешавад, ки мардум бояд баъд аз дафни майит ҳама ба корҳои худ машғул шаванд ва ба хонаи майит омада ба тақаллуфоти дигаре машғул нашаванд.

Савол: Баъзе мардум меғӯянд, ки шахсоне, ки хайроти себегоҳӣ ва чиҳиллуро манъ мекунанд салафӣ ё ваҳҳобӣ ҳастанд. Пас оё ин дуруст аст?

Ҷавоб: Чӣ тавре зикр кардем хайроту садақа барои гузаштагон ҷоиз ва писандида аст, вале он тариқае, ки мо барои

он ихтиёр кардаем, (яъне хос кардани рӯзҳои махсус ва ғайра) макрӯҳу ноҷоиз аст. Инро на танҳо салафиҳо балки фақеҳони ҷаҳор мазҳаби аҳли суннат, макрӯҳу бидъат мегӯянд ва онро манъ мекунанд. Шояд онҳо шофиъимазҳабро низ бинанд, ки аз ин расмҳои хонахаробкун манъ мекунад, бигӯянд, ки шахсоне хайроти себегоҳӣ ва ғайраро манъ мекунанд шофиъимазҳаб ҳастанд.

Агар ин тавр бошад, пас оё ҳамаи фақеҳони мазҳаби Абуҳанифа (рх), ки ба бидъат ва ноҷоиз будани ин расмҳои хонахаробкун қоиланд, ваҳҳобианд? (Афсӯс бар ин ақлу хирад).

ТАНҲО ТАОМ ДОДАН САДАҚА НЕСТ

Баъзе мардум танҳо таом доданро садақа мешуморанд. Агар ҳоҷатмандро пул, либос ғалла ва ғайра дода шавад, онро садақа намешуморанд. Масалан агар ба аҳли майит гуфта шавад, ки пуле, ки дар таоми себегоҳӣ сарф мекунад нисфи пӯли онро ба ягон беаву бечора садақа кунед, дар ҷавоб мегӯянд, ки себегоҳӣ чӣ мешавад? Аз пеш ҷумъагиҳост, пулу пайсаам камтар аст. Ў фикр мекунад, ки садақа танҳо таом додан аст. Анвои садақаҳо зиёд аст, ки дар аҳодис баён шудааст. Аз ҷумла: «... Адл кардан ҳангоми доварӣ байни ду нафар низ садақа аст, кӯмак кардан ба мардум дар бардоштан ё фаровардани боре садақа мебошад ва ҳар калимаи хайре, ки ба забон ояд ва ҳар қадаме, ки барои намоз ба сӯи масҷид бардошта гардад ва ҳар чизи зараррасоне, ки аз сари роҳ дур шавад, ин амал садақаву эҳсон аст». (*Бухорӣ, ҳадиси рақами 2767*).

Ҳамчунин баъзе мардум рӯзи панҷшанбERO барои ба масҷид таом бурдан зарурӣ медонанд, ҳоло он ки барои садақа на рӯзи

панҷшанбе шарт аст, на ба масҷид фиристодан. Баъзе мардум чунин гумон мекунад, ки то вақте бар таом ғотиҳа хонда нашавад, савоби таом додан ба майит намерасад. Ин гумон ҳам ғалат аст. Банди мӯъмин бо ихлос ҳар чизеро, ки дар роҳи Худо хайр кунад, қабул мешавад. Агар савоби онро барои гузаштагон бахшидани бошад танҳо ният кардан кофӣ аст. На барои он ғотиҳа хондан зарурӣ аст ва на ба масҷид фиристодан. *(Алже масоил 3/564 аз фатвоҳои Ҳазрати Мавлоно муфти Муҳаммадҷусуфи Ҳанафӣ (рх))*

ОЁ САДАҚА ДОДАН ГУНОҲ АСТ?

Савол: Вақте ба мардуми авом гуфта шавад, ки хайроти себегоҳӣ ва чиҳиллум бидъат ва ноҷоиз аст ва хилофи тариқаи Паёмбар (с) ва ёронаш аст, дар ҷавоб мегӯяд: «Оё садақа кардан гуноҳ аст? Ман яқин медонам, ки Худованд моро ба ин кори хайр азоб намекунад». Пас оё ин гуфтаҳо дуруст аст?

Ҷавоб: Барои қабул шудани ҳар амале дар пешгоҳи Худованд ду шарт аст:

1). Ихлос, яъне амал холис барои ризои Худованд анҷом гирад, на аз барои риё ва худнамоӣ ва на ба хотири гапи мардум.

2). Тариқаи суннат, яъне амал бояд мувофиқи таълимоти Паёмбар (с) бошад. Гуфтору кирдори саҳоба, тобиъин ва имомони муҷтаҳид низ дар суннат дохил аст.

Пас агар ҳар амале, ки аз яке аз ин ду шарт холи бошад, на ба даргоҳи Худованд қабул мешавад ва на дар он аҷру савоб аст, масалан, шахсе фарзи намози шомро ба ҷои се чор рақъат гузорад ва бигӯяд «Оё аз се рақъат намоз чор рақъат хуб нест? Оё намоз хондан гуноҳ аст». Дар амали ӯ агарчӣ ихлос аст, вале

тариќаи суннат вучуд надорад, яъне $\bar{u}$ амалашро мувофиќи таълимоти Паёмбар (с) анҷом надодааст. Аз ҳамин ҷиҳат барои $\bar{u}$ на савоб аст ва на фарз аз зиммаи $\bar{u}$ соќит мешавад.

Пас шумо худ бингаред, ки оё дар хайроти себегоҳӣ, чиҳиллум ва ғайра шартҳои мазкур вучуд дорад? Албатта, вучуд надорад, чунки ҳамаи онҳо ба хотири ризои Худованд анҷом намегиранд, балки ба хотири гапи мардум ва дурӣ ҷӯстан аз таъну маломати мардум анҷом меназиранд. Ва дигар ин ки таом додан дар рӯзҳои саввум, ҳафтум, чиҳиллум ва ғайра, ҳаргиз аз Паёмбар (с), саҳоба (рз), тобиъин ва имомони мучтаҳид собит нагардидааст.

Пас шахсе, ки садақа доданро дар рӯзи саввум, ҳафтум ва чиҳиллум лозимӣ бидонад ва онро ривоч диҳад, албатта гунаҳгор мешавад ва садаќаи $\bar{u}$ сабаби азоби Худованд мегардад, чунки $\bar{u}$ дар шарият даст ба қонунгузорӣ задааст.

Шарият ба ақл нест, ки ҳар чизе, ки дар ақлу назари мо хуб бошад, онро аз шарият доништа қобили аҷру савоб бидонем.

Дар ривоёт омадааст, ки шахсе дар рӯзи ид пеш аз намози ид намози нафл меҳонд. Ҳазрати Умар (рз) $\bar{u}$ ро манъ карданд. Он шахс ба ҳазрати Умар (рз) гуфт: Эй Амир-ал-мўъминин» ман яқин медонам, ки Худованд моро барои ин намоз хондан азоб намекунад. Пас Ҳазрати Умар (рз) дар ҷавоб фармуданд: Ман яқин медонам, ки Худованд бар он коре, ки Паёмбар (с) накардааст ҳаргиз савобу аҷр намедиҳад.

Хонандагони азиз! Шумо бингаред, ки намоз хондан кори баде нест, вале аз он ҷиҳате, ки тибқи таълимоти Паёмбар (с) набуд, Ҳазрати Умар (рз) $\bar{u}$ ро манъ карданд. Пас мо низ дар ҷавоби онҳо ба мисли ҳазрати Умар (рз) мегўем, ки мо яқин медонем, ки Худованд бар он коре, ки Паёмбар (с) накардааст, ҳаргиз аҷру савоб намедиҳад.

ҶАВОБ БАР ҚАВЛИ БАЪЗЕ ҚОҶИЛОН, КИ “МУЛЛОҶОИ НАВБАРОМАД” МЕГҶЯНД

Савол: Вақте ки баъзе олимону воизон дар бораи хайроти себегоҳӣ ва ғайра сухан гӯянд, баъзе мардуми қоҳил мегӯянд, ки инҳо муллоҳои навбаромаданд, муллоҳои пеш чунин суханонро намегуфтанд. Бо ин гуфтори худ чунин мепиндоранд, ки муллоҳои ҳозира қобили эътимод ва боварӣ нестанд ва онҳо ин суханонро аз пеши худ мегӯянд. Пас оё ин гуфтаҳо дуруст аст?

Ҷавоб: Ин гуфтаҳо бинобар чанд далел ғалат аст:

1) Агарчӣ муллоҳои ҳозира навбаромаданд, вале суханоне, ки мегӯянд аз китобҳои олимону фақеҳони пешин аст. Ва чӣ тавре дар боло зикр гардид, олимону фақеҳони мазҳаби Абуҳанифа (рх) бо сароҳат навиштаанд, ки чунин расму ривоч ҳама бидъат ва ноҷоиз аст. Пас оё ҳамаи ин фақеҳон ҳам навбаромаданд?

2) Ба гуфти шумо агар ба муллоҳои ҳозира эътимод ва боварӣ набошад, пас ба муллоҳои пешина низ эътимод ва боварӣ нашоёд, чунки муллоҳои ҳозира аз китобҳои муллоҳои пешина сухан мегӯянд. Муллоҳои пешин китобҳои Оламгирӣ, Шомӣ, Баҳр ва ғайра, ки дар мазҳаби Ҷанафӣ мӯътабаранд, мехонданд ва бар он эътимод доштанд. Пас чаро шумо ба китобҳои муллоҳои пешин боварӣ надоред?

3) Шахсоне, ки чунин мепиндоранд ва ёва мегӯянд ба духтурону муаллимон низ набояд эътимод ва боварӣ кунанд, чунки ҳамаи онҳо низ навбаромаданд. Пас вақте ки бемор шаванд ба назди духтур нараванд ва фарзандонашонро ба мактабҳо нафиристанд.

4) Ҳар фанне устод ва моҳирони фанни худро дорад, масалан духтур дар фанни тиб, муаллим дар таълим додан, мулло дар масоили динӣ. Ҳамаи инҳо як маҳорати хоссае доранд. Пас набояд духтур бар муаллим эътироз кунад, ё мулло бар духтур эътироз кунад, ки ин ё он кори ту ғалат аст, чунки мулло аз фанни тиб беҳабар аст. Ҳамчунин шахсе, ки хокро аз туроб фарқ намекунад, ё Абӯҳанифаро аз Имоми Аъзам фарқ намекунад, набояд бар мулло эътироз кунад ва гӯяд, ки ин ё он кори ту ғалат аст.

Ба Худо қасам, ки агар олимону воъизони исломӣ намебуд, мардум ҳама гумроҳ мешуданд, ҳатто бар вучуди Худованд ва Паёмбаронаш эътироз мекарданд, чӣ чое, ки бар муллоҳо эътироз кунанд.

5) Асоси ин ҳама ёвагӯии онҳо, буғзу адоват бар олимони дин аст. Баъзе онҳо на намоз мехонанд, на рӯза мегиранд, вале аз чиҳати ҳасад, балки аз чиҳати нафрат аз дин муллоҳоро сиёҳ карда мегӯянд, ки дунё аз дасти муллоҳо вайрон шуд, муллоҳо фалон ва ғайра.

Дар ҳадис омадааст, ки шахсе на худ олим бошад на шогирд бошад, на олимонро гӯш кунад ва на дӯстдори олимон бошад, ба гумроҳӣ рафта оқибат ҳалок мешавад.

Ҳеҷ муллое мардумро бар қатлу ғоратгарӣ дӯздию зиногарӣ ва фасодкорӣ, насихат накардааст ва ҳаргиз намекунад, ки дунё аз дасти онҳо вайрон шавад. (Фамуту биғайзикум қоталакумуллоҳ).

6) Матлаби ин суханон дар назди мардум бе эътибор кардани олимони дин аст, ки ин яке аз мақсадҳои асосии душманони Ислом аст. Вақте ки мардум ба олимони дин эътимод ва бовар накарданд, суханони онҳоро бовар намекунанд ва амал наменамоянд ва дар натиҷа ҳама гумроҳ мешаванд ва душманони Ислом ба мақсад мерасанд.

ҚАРЗ ГИРИФТА САДАҚА ДОДАН

Мувофиқи таълимоти исломӣ, Худованд ҳеч касро барои анҷоми коре, ки аз тавони онҳо берун бошад, вазифадор намекунад. Ин меъёр як қоидаи усулии Ислом буда, дар Қуръони Карим борҳо таъкид гаштааст.

Худованди таъоло мефармояд:

«Ҳеч кас ба анҷоми коре беиштар аз тавоноии худ вазифадор нест». (Қуръон 2/233)

Ва низ фармудааст:

«Худованд ҳар касро фақат ба андозаи имконоте, ки ба вай додааст, вазифадор месозад. (Қуръон)

Аз ин рӯ, агар мардуми азиз мувофиқи меъёри исломӣ садақа карданӣ бошанд, бояд ин фармудаи сареху дақиқи Худованди мутаъолро риоя кунанд. Илова бар инҳо Худованд дар Қуръони Карим меъёри садақаро низ дақиқан муайян кардааст:

«Аз ту мепурсанд, чӣ чизро ба дигарон бубахшем? Бигӯ, он чизро, ки барзиёдист». (Қуръон 2/219)

Дар «Саҳеҳи Муслим» ва дигар китобҳои ҳадис низ дар бораи қоидаи садақа аз Паёмбари Худо (с) чунин ҳадиси саҳеҳ ворид шудааст:

«Ҳар касе аз шумо агар молдор бошад, бояд садақаро аз худаи шурӯъ кунад ва агар аз эҳтиёҷи худаи чизе зиёдатӣ шавад, бояд ба аҳли оилаиш (зану фарзандонаш) ва хешовандони заифи наздикаш бипардозад. Агар баъд аз он ҳам чизе афзун монад, бояд ба дигарон садақа бидиҳад». (Саҳеҳи Муслим ҳадиси 7663)

Ва дар дигар ҳадис омадааст:

«Беҳтарин садақаҳо он аст, ки дар ҳоли дорандагӣ дода шавад ва ҳуди инсон баъд аз он эҳтиёҷманд нагардад». (Саҳеҳи Бухорӣ ҳадиси 1337)

Аз ин оятҳои сареҳи қуръонӣ ва ҳадисҳои саҳеҳи набавӣ маълум мешавад, ки танҳо касоне ҳаққи додани садақа доранд, ки молашон аз эҳтиёҷи зиндагии худашон ва хонаводаашон ва касоне, ки зери сарпарастии онҳост, зиёдатӣ мекарда бошад ва танҳо аз ҳисоби он моли зиёдатӣ метавонанд ҳудоиву садақа кунанд. Ба ин тариқ, мувофиқи шарияти Исломӣ анҷом додани чунин ҳудоиву садақаҳо барои мардуми камбизоат, ҳаргиз вазифаи динӣ нест.

Аммо чӣ тавре, ки медонед, имрӯзҳо дар Тоҷикистон барои баргузории ҳудоиву зикршуда аксаран аз ҳисоби ризқу рӯзии зану фарзанд, харҷ шуда, бисёре аз мардум барои гузаронидани он қарз мегиранд ва қарздор мешаванд. Ин аст, ки вазъи зиндагиашон мушкил гашта, бо ҳасрату киноя меғунд, ки «мурда хонаи зиндари месӯзад». Вале агар мутобиқи шарияти исломӣ бигирем, ин гуна харҷҳо ва аз ҳисоби қарзҳо гузаронидани маъракаи садақаву хайрот на танҳо мумкин нест, балки ҳаром ва ноҷоиз аст, зеро ошкоро бар хилофи фармудаи Қуръони Карим ва Паёмбари Худо (с) мешавад. Аз ҳисоби нони даҳони хонавода ва аз ҳисоби қарзҳо будани ин харҷҳо онро аз радифи садақои исломӣ мебарорад ва он аз назари шарият ҳукму савоби садақаро надошта, ҷабр дар ҳаққи ҳуду дар ҳақи зану фарзандони худ мебошад.

Ин ҷаҳолати маҳз ва надониستاني асли таълимоти Ислом аст. Аз ин рӯ агар ҳудоиву бо ҳамин шароит баргузор шуда бошанд, онҳоро маърақаҳои Исломӣ номида намешавад.

ҚИССАИ ЯК МАРДИ ҒАМЗАДА ВА НАТИҶАИБАДИ СЕБЕГОҲӢ ВА ҒАЙРА

Хонандагони азиз! Мову шумо натиҷаҳои бади ин расмҳои хонахаробкунро борҳо мушоҳида мекунем ва дар ин бора хабарҳои ғамангезе мешунавем, вале дидаву доништа худро дар машаққат ва мусибат гирифтор мекунем. (пас афсӯс бар ҳоли мо).

Яке аз натиҷаҳои бад ва хабари ғамангези ин расмҳои хонахаробкун ин аст, ки дар яке аз деҳоти қариби шаҳр ҷавоне бо падару модари пир ва як бародари хурдсол зиндагӣ мекард. Ҷавони бо ору номус ба хотири саҳтии зиндагӣ дар соли 1995 қадре пул қарз гирифта, бо як рафиқи худ ба шаҳри Россия барои мардикорӣ сафар мекунад.

Хулоса, ду солро дар он ҷо сипарӣ мекунад ва дар ин асно аз сардиҳои онҷо мутаассир шуда, ба бемории саҳте гирифтор мешавад ва баъд аз муолиҷаи ҷандмоҳа андаке шифо ёфта, бо пулу пайсаи каме ба ватан бармегардад. Вақте ки ба сари кӯча мерасад аз дур иддае аз мардумро мебинад, ки аз гӯристон баргашта истодаанд. Ҷавон гумон мекунад, ки шояд касе аз аҳли маҳалла вафот карда бошад. «Инно лиллоҳи ва инно илайҳи роҷиъун», ҳонда ба тарафи хона раҳсипор мешавад.

Вақте, ки ба хона наздик мешавад дар назди дарвоза мардуми зиёдеро мебинад ва беқарор шуда шитобон ба хона мебарояд. Баъд аз аҳволпурсӣ маълум мешавад, ки модари ғамхори ӯ баъд аз бемориҳои зиёде шаби гузашта вафот кардааст. Ҷавони ба номус ба хотири дурӣ чустан аз таъну маломати мардум ва ҳифзи обрӯи худ, пулҳои бо чиқадар машаққат ҷамъкардаашро дар хайроти себегоҳӣ, ҷумъагӣ ва бист харҷ мекунад. Вақте пулу пайсаҳои ӯ тамош мешавад, падари аз суннат беҳабари ӯ мегӯяд: Писарҷонам ман заиф ва нотавон шудаам, қувваи корӣ надорам.

Дар пеш хайроти чихиллум ва ҷумъагиҳову сол боқӣ аст ва пулу пайса ҳам тамом шудааст. Агар ин хайротро накунем, аҳли маҳалла ва дӯстон чӣ мегӯянд? Ба мо таъну маломат мекунад ва мо дар байни мардум шарманда мешавем. Ман коре карда, аз касе қарз мегирам ва хайроти боқимондаро адо мекунам, вале ту боз дубора ба Россия сафар кун, то қарзхоро адо намоем.

Ҷавон бемории худро ошкор накарда ба сафар мебарояд ва дар сардиҳои Россия адо кардани қарзхоро фикр карда шабу рӯз кор мекунад ва дар натиҷа бемории қадими ӯ меафзояд ва баъд аз чанд рӯзе дар бемористон ҳангоми чарроҳӣ вафот мекунад. Вақте, ки тобути ӯро ба ватан меоранд, барои падари ӯ мусибат болои мусибат мешавад ва аз ғамҳои писари ҷавонмарги худ чанд рӯз баъд ҷон ба ҳақ таслим мекунад.

ТАБСИРА БАР ҚИССАИ МАЗКУР

Хонадағони азиз! Оё Ислому моро ба чунин расмҳои хонахаробкун амр мекунад? Оё Ислому амр мекунад, ки қарз гирифта хайроту садақа кунем? Оё Ислому чунин саҳтиҳоро барои мо раво медонад? Албатта, Ислому ин гуна саҳтиҳоро ҳаргиз барои пайравонаш раво намедонад. Худованди таъоло мефармояд: *«Худованд ба шумо осониро мехоҳад ва ба шумо душвориро намехоҳад»*. (Сураи Бақара)

Ва низ фармудааст: *«Худованд ҳеҷ касеро амр (ба чизе) намекунад, магар ба қадри тоқаташ»*. (Сураи Бақара)

Албатта Худованд ҳаргиз моро амр намекунад, ки дар ҳолати нодорӣ қарз гирифта садақаву хайрот кунем. Чунки Худованд ҳар амри диниро ба қадри тавону тоқати башарӣ машруъ кардааст, масалан агар дар намоз тавони рост истодан надошта бошад,

метавонад нишаста намоз бихонад ва агар ба ин ҳам қодир набошад метавонад ба паҳлӯ дароз кашида намозро адо намояд. Ҳамчунин аст, тамоми амрҳои динӣ, ки ҳеҷ яке аз онҳо берун аз тавону тоқати инсон маҷрӯъ нашудааст.

Мо уммати Ислом бояд тамоми амрҳои диниро тибқи таълимоти Паёмбар(с) ва саҳобаву тобиъин (рз) адо намоем. Ҳар шахсе, ки дар умури динӣ хилофи таълимоти Паёмбар (с) амал кунад, ҳаргиз комёб ва растагор намешавад. Шайх Саъдии бузургвор (рх) дар ин мазмун чӣ хуб фармудааст:

Хилофи паёмбар касе раҳ гузид,

Ки ҳаргиз ба манзил нахоҳад расид.

Албатта, агар он мард аз суннати Паёмбар (с) дар бобати садақоту хайрот боҳабар мешуд ва тибқи он амал мекард, ҳаргиз ба гумроҳӣ намерафт ва дар ғаму мусибат мубтало намешуд ва савоби хайроти кардааш низ ба гузаштагонаш мерасид ва ҳудаш ҳам аз савоб маҳрум намешуд.

ЯК ШУБҲА ВА ҶАВОБИ ОН

Аз ҳадиси «Мишкот-ул-масобех» маълум мешавад, ки Расули Худо (с) аз хонаи зане, ки шавҳараш вафот карда буд, таом хӯрдаанд. (Мишкот 2/577). Пас вақте ки таом хӯрдан аз хонаи майит аз Расули Худо (с) собит бошад, чӣ ҳоҷат ба манъ кардан ва бидъат гуфтани он?

Ҷавоб: Дар ҳақиқат дар «Мишкот»-и шариф ҳадиси тӯлоние аз Осим Ибни Кулайб (рз) омадааст, ки тибқи мазмуни он рӯзе Паёмбари Худо (с) аз маросими дафни майите бармегаштанд ва дар роҳ намояндаи зане Паёмбар(с)-ро даъват кард, ки барои

хӯрдани таом ба хонаи ӯ дароянд ва Паёмбар (с) ин даъватро қабул карданд ва дар хонаи ӯ таом хӯрданд.

Маншаъи ин шубҳа танҳо лафзи «имраатиҳӣ» мебошад, ки дар ҳадиси «Мишкот» омадааст ва чунин маъноро ифода мекунад: Намояндаи зани майит Паёмбар(с)-ро даъват карданд.

Албатта, агар касе аҳли таҳқиқ набошад ва мутолиаи васеъи фикҳӣ надошта бошад, ба осонӣ дучори иштибоҳ мешавад, чӣ тавре ки иддае дучори чунин иштибоҳ гаштаанд. Вале тааммули бештар дар бораи манбаъ ва асолати ин ҳадис нишон медиҳад, ки ин гумон ғалат буда, ҳадис чунин набудааст.

Муаллифи «Мишкот» манбаи ин ҳадисро «Сунани Абудовуд ва «Далоил-ун-нубуват»-и Байҳақӣ зикр кардааст. Аммо вақте ба ин ду манбаи зикршуда менигарем дар ҳардуи онҳо дар матни аслии ин ҳадис на калимаи «имраатиҳӣ» балки калимаи «Имраатин» омадааст, ки чунин маъноро ифода мекунад: Намояндаи як зане (номаълум) Паёмбар(с)-ро даъват кард.

(Сунани Абудовуд ҳадиси шумораи 2894, Далоил-ун-нубуват 6/310)

Шореҳи «Сунани Абудовуд» мавлоно Халил Аҳмад Муҳаддиси Саҳоринпурӣ (рх) дар «Базл-ул-маҷҳуд» навиштааст: Дар тамоми нусхаҳои дастнавис ва чопшудае, ки дар назди ман аст, лафзи «доъи имраатин» мавҷуд аст, вале дар нусхаи «Масобех» лафзи «имраатиҳӣ» аст. (Базл-ул-маҷҳуд 4/239 таъби аввал)

Аз муқаддимаи «Базлулмаҷҳуд» маълум мешавад, ки вақти таълифи китоб нусхаҳои тасхеҳшудаи «Сунани Абудовуд» 6 нусха дар назди мавлоно Халил Аҳмад (рх) мавҷуд будааст.

Ва аз тамоми нусхаҳои Абудовуд, ки теъдоди он кам аз кам 10 адад аст, маълум мешавад, ки асли ҳадис ва алфози саҳеҳи он «доъи имраатин» мебошад, ки чунин маъноро ифода мекунад:

Вақти бозгашт аз ҷаноза намояндаи як зане Паёмбар(с)-ро даъват намуд. Зани марди ғавтшуда даъват накардааст.

Пас баъди ғаҳмидани ин маълум мешавад, ки ин ҳадис бо ҳадиси Ҷарир Ибни Абдуллоҳ (рз) муориз намебошад. Аммо он лафзе, ки дар матни ҳадиси «Мишкот» омадааст, яъне «доъи имраатиҳӣ» (яъне намояндаи зани марди ғавтшуда) он ваҳми соҳиби «Мишкот» аст ё саҳви ягон котиб аст, чунки асли ҳадис ва лафзи саҳеҳи он «доъи имраатин» (яъне намояндаи як зане) аст, чӣ тавре ки дар боло бо тафсил зикр гардид.

Манбаъҳои мӯътабари дигаре чун Мушкил-ул-осор (2/132), Дори Қутнӣ (2/545), Муснади Имом Аҳмад (5/295), Сунани Кубро (1/97), Уқуду Ҷавоир-ил-манифаҳ (2/62), Хасоис-ул-кубро (4/239), Алмаҳаллӣ аз Ибни Ҳазм (7/415), Мустадраки Ҳоким (4/234), Авн – ул-маъбуд (3/249), Базл-ул-Мачҳуд (4/239) ва ғайра низ далолат бар он доранд, ки калимаи «имраатиҳӣ» дар «Мишкот»-и шариф дуруст набуда, хонае, ки он рӯз Паёмбар (с) дар он таом хӯрдаанд, хонаи он майит набудааст ва он зани даъваткунанда низ ҳамсари он майит набудааст. Лафзи саҳеҳи он калимаи «имраатин» аст. Аз ҳамин ҷиҳат вақте, ки мулло Алиқории Ҳанафӣ (рх) асли масъаларо васеътар таҳқиқ намуд дар таснифи охиринаш аз он ручӯъ кард. Чунончи ӯ дар Шарҳи Ниқоя сароҳатан навиштааст, ки даъват ва зиёфат кардани аҳли майит макрӯҳ ва бидъати зишт аст. (*Шарҳ-ун-ниқоя 1/459*)

ЯК ШУБҲАИ ДИГАР ВА ҶАВОБ ОН

Баъзе бародарон барои ҷоиз будани хайроти себегоҳӣ ва ғайра ва низ таомро дар пеш гузошта фотиҳа хондан, чунин далел пеш мекунад, ки вақте фарзанди азизи Паёмбари Худо (с) Ҳазрати Иброҳим (рз) вафот карданд, се рӯз баъд аз вафот Абӯзари Ғифорӣ (рз) миқдоре аз шир, хурмо ва нонро дар назди Паёмбар (с) гузоштанд. Паёмбар (с) бар он сураи фотиҳа ва ихлос хонда даст ба дуо бардоштанд. Баъд аз он ба Абӯзар (рз) фармуданд, ки таомхоро барои мардум бидиҳад, то савобашро барои фарзанди азизаш бибахшанд. Онҳо мегӯянд, ки ин ривоятро мулло Алӣ Қорӣ (рх) дар китоби худ «Узвичандӣ» овардааст.

Ҷавоби инро Ҳазрати Шайх Абдулҳайи Лакнавӣ (рх) дар «Маҷмуат-ул-фатово» таҳрир карда фармудааст: На китоби «Узвичандӣ» аз тасонифи Мулло Алӣ Қорӣ (рх) аст ва на ривояти мазкур саҳеҳу мӯътабар аст, балки мавзӯю ботил аст. Бар он эътмод нашоёд ва дар кутуб (китобҳо)-и ҳадис нишоне аз ҳамчу ривоят ёфта намешавад. (*Маҷмуат-ул-фатово* 2/74)

Аз ин маълум мешавад, ки онҳо ба хотири ҷоиз қарор додани ин ҳама расмҳои ғайридинӣ бар Паёмбар (с) дурӯғ мебофанд. Расули Худо (с) фармудаанд: *«Шахсе, ки аз ҷониби ман қасдан суҳане бигӯяд, ки ман нагуфтаам, пас ҷойгоҳашро дар оташи дӯзах омода кунад».*

ҶАВОБ БАР ИБОРАТИ КИТОБИ «АЛБАСОИР»

Савол: Баъзеҳо аз китоби «Албасоир» далел оварда мегӯянд, ки хайроти себегоҳӣ, бистум, чиҳиллум, сол ва ғайра ҳамааш ҷоиз аст ва аз Паёмбар (с) собит аст. Онҳо чунин далел меоранд, ки ҳадиси Ҷарир Ибни Абдуллоҳ (рз), ки далолат бар ноҷоиз будани он мекунад маҳмул бар зиёфат аст, яъне мо зиёфат кардани аҳли майитро аз ниёҳат медонистем. Ва шакке нест, ки зиёфат аз садақа додан фарқ мекунад. Пас аз рӯи ҷоизу ноҷоиз будан якеро бар дигаре қиёс карда намешавад, яъне садақа кардан ки ҷоиз аст онро бар зиёфат, (аз ҷониби аҳли майит) ки ноҷоиз аст, қиёс карда намешавад. Пас оё ин гуфтаҳо дуруст аст?

Ҷавоб: Далел овардан аз китоби «Албасоир» барои ҷоиз будани таом хӯрдан аз хонаи майит бинобар вучуҳи зерин нодуруст аст:

1) Дар китоби мазкур аввалан аз ҳадиси Осим Ибни Кулайб (рз) далел оварда шудааст, ки мадори он танҳо лафзи «имраатиҳӣ», яъне як замир (ҷонишини шахси саввум (ҳи))-и ғоиби музаккар аст. Ва чӣ тавре баён шуд, асли ҳадис ва алфози саҳеҳи он «имраатин» будааст, ки чунин маъноро ифода мекунад: Намояндаи як зане, яъне намояндаи як зане Паёмбар(с)-ро даъват карданд. Намояндаи зани майит даъват накардааст. (тафсили ин баҳс дар таҳти унвони «Як шубҳа ва ҷавоби он» баён шудааст).

2) Муаллифи китоби «Албасоир» аз иборати «Кабирӣ» далел овардааст. Муаллифи «Кабирӣ» ҳадиси «Осим ибни Кулоубро бо лафзи «имраатиҳӣ» нақл карда навиштааст: Ин ҳадис далолат бар он мекунад, ки таом пухтани аҳли майит ва даъват кардан ба он мубоҳ аст. Аммо муҳаққиқи мазҳаби Ҳанафӣ Аллома ибни Обидини Шомии Ҳанафӣ (рх) баъди таҳқиқи масъала навиштааст: Муаллифи Шарҳи «Муня» (Кабирӣ) дар ин ҷо баҳс

намуда аст, ки ҳадиси Ҷарир (рз) бо ҳадиси дигаре муориз аст, ки дар он аз хонаи майит таом хӯрдан аз Паёмбар(с) собит аст, яъне ҳадиси Осим (рз). Аллома Шомӣ (рх) бо ин қавли худ «ақулу ва фиҳи назар» ҷавоб медиҳад, ки ин ҳадис ом нест, то бо ҳадиси Ҷарир (рз) муориз шавад. Иҳтимол дорад, ки Паёмбар (с) ба як сабаби хосе ин даъватро қабул кардааст ва ҳадиси Ҷарир(рз) ом аст. Илова аз ин, ин каломи муаллифи Шарҳи «Муня» баҳсе аст, дар мавриди чизе, ки дар мазҳаби мо (аҳноф) ва дар мазҳаби ғайри мо монанди шофиъия ва ҳан бала манқул ва собит аст, ки аз ҳадиси Ҷарир (рз) бар кароҳати таом аз хонаи майит истидлол кардаанд.

Боз Аллома Шомии Ҷанафӣ (рх) навиштааст: Ба хусус вақте, ки яке аз ворисон ғоиб ё ноболиғ бошанд, ки дар ин сураат бар кароҳати он шакке боқӣ наместонад.

Акнун хуб равшан шуд, ки чанг задан ба ибораи «Кабирӣ» хилофи инсоф ва хилофи мазоҳиб аст. Пас маълум мешавад, ки дар ин масъала далел овардан аз китоби «Албасоир» хилофи мазҳаби Ҷанафӣ ва дигар мазоҳиб аст.

(Фатовои Шомӣ 1/664, Аҳсан-ул-фатово)

3) Фуқаҳои киром бар кароҳати таоми аҳли майит аз ҳадиси Ҷарир Ибни Абдуллоҳ (рз) далел гирифтаанд, ки дар он зикри зиёфат наомада аст ва дар ибораи фуқаҳову уламои киром лафзи «Иттихозут-таом ва санъатут-таом мазкур аст.

Хулоса, бузургон лафзи зиёфат ва иттихозии таомро ба таври мусовӣ ва баробар мавриди истифода қарор додаанд. Сабаби ҷоиз набудани он ин аст, ки ин тарзи таом додан такаллуфоти зиёде, мисли густуронидани фаршҳои аъло ва забҳ кардани гӯсфанд ва хабар доданро дар бар дорад ва низ даъват кардани хешовандони худ, агарчи сарватманд бошанд. Ва агар касе наояд

аз ӯ нороз мешаванд, ки ин худ далели зиёфат аст. Аз ин сабаб ҳарду лафзро ба таври мусовӣ ба кор бурдаанд.

Аз ин маълум мешавад, ки ҳадиси Ҷарир(рз)-ро бар зиёфат ҳамл кардан тақаллуфоти бефоида аст.

4) Аз ибораи китоби мазкур (саҳ 207) низ маълум мешавад, ки зиёфат ва меҳмоннавозӣ аз ҷониби аҳли майит мамнӯъ ва ноҷоиз аст. Дар он танҳо ҷоиз будани садақа карданро барои майит собит карда шудааст, ки инро касе инкор намекунад ва ҳамаи фуқаҳо бар ин иттифоқдоранд, ки савобу нафъи садақаву хайрот ва ибодатҳо бар майит мерасад ба шарте, ки шартҳои дар боло зикр шуда комилан риоя карда шаванд.

Дар ҳеч ҷое аз китоби мазкур наомадааст, ки хайроту садақот дар рӯзҳои махсус мисли рӯзи саввум, бистум, чиҳиллум ва ғайра афзал аст. Шояд ғалатфаҳмӣ аз ибораи китоби «Ашъат-ул-ламаъот»-и Шайх Абдулҳақ Муҳаддиси Деҳлавӣ (рх) бошад, ки муаллифи китоби «Албасоир» онро ба забони арабӣ дар саҳифаи 207-ум нақл кардааст. Асли иборат чунин аст:

«Ва мустаҳаб аст, ки тасаддуқ (садақа) карда шаванд, барои майит баъд аз дафни ӯ аз олам то ҳафт рӯз ва тасаддуқ аз майит нафъ мекунад, ӯро бе хилоф миёни аҳли илм ва ворид шудааст дар он аҳодиси саҳеҳа хусусан об» (Ашъа-ул-ламаъот 1/634)

Барои собит кардани хайроти себегоҳӣ, ҳафтум, чиҳиллум ва ғайра аз ин иборати Шайх Абдулҳақ Муҳаддиси Деҳлавӣ(рх) далел овардан ҷаҳолат аст. Чунки шахсе, ки аз ибораҳои форсӣ оғаҳӣ дорад, ба осонӣ мефаҳмад, ки ибораи «**то ҳафт рӯз**» аз ибораи «**дар рӯзи ҳафтум**» аз замин то осмон фарқ дорад. Шайх Абдулҳақ (рх) «то ҳафт рӯз» навиштааст, на «дар рӯзи ҳафтум», яъне садақа кардан дар давоми ҳафт рӯз баъд аз дафни майит, ки барои майит рӯзҳои парешонӣ ва гаронӣ аст, мустаҳаб аст, на

махсус рӯзи ҳафтум, ки аз ибораи дар рӯзи ҳафтум бар меояд. Муддаъӣ ибораи «то рӯзи ҳафтум»-ро «дар рӯзи ҳафтум» фаҳмидааст. (пас афсӯс бар ин ақлу хирад).

Муаллифи Албасоир баъди нақли ибораҳои фуқаҳо ба мисли Ибни Обидини Шомии Ҳанафӣ ва ғайра навиштааст:

«Аз ин ибораҳо маълум мешавад, ки таом пӯхтан барои фақирон ба нияти садақа, на барои фахру риёкорӣ амри мустаҳаб аст».

Аз ин ибораи муаллифи китоби «Албасоир» ва дигар фуқаҳо, ки муаллиф ибораҳои онҳоро нақл кардааст, маълум мешавад, ки агар вориси болиғ аз моли худ ба қадри тавон бе ин ки аз касе қарз гирад ва бе қайд кардани ҳеҷ гуна расму ривоче ба нияти садақа на барои фахру намоиш ба фақирону камбағалон садақа кунад ҷоиз ва писандида аст.

Хонандагони азиз! Шумо худ файсала кунед, ки оё ҳамаи он расму анъанаҳои, ки баъд аз дафни майит сурат мегиранд, бо гуфтаҳои муаллифи китоби «Албасоир» мувофиқат мекунад, ки аз он барои ҷоиз будани ин ҳама расму анъанаҳо далел биёрем? Ҳаргиз мувофиқат намекунад. Чунки он ҳама расму анъанаҳои, ки мо анҷом медиҳем дар он шартҳои, ки фуқаҳои мазҳаби ҳанафӣ барои ҷоиз будани садақаву хайрот баён кардаанд комилан риоя карда намешавад.

Шахсоне, ки аз китоби «Албасоир» далел меоранд, чаро ба ҳама гуфтаҳои муаллифи китоб амал наменамоянд? Муаллифи китоби «Албасоир» дар саҳифаи 209-ум пулу пайса гирифтаганд дар ивази хатми Қуръонро ноҷоиз навиштааст, вале бо вучуди ин шахсоне, ки хайроти себегоҳӣ ва чиҳиллумро аз он исбот мекунанд, ба ин гуфтаи муаллифи китоб амал намекунанд. Ҳол он ки муаллифи китоби «Албасоир» дар масъалаи мазкур аз ақволи фуқаҳои мазҳаби ҳанафӣ далел овардааст.

Пас оё ин хошишпарастӣ нест. Оё ин худписандӣ ва баромадан аз мазҳаби ҳанафӣ нест? (пас афсӯс бар чунин ҳанафӣ будан)

ХИТОБ БАР ПЕШВОЁНИ ДИН

Бешак ҳар сухане пайванд бо далел аст. Сухани бедалелу асос, мардуд аст. Шукри Худованд, ки имрӯзҳо дар диёри мо мардуми мусалмон каме ҳам бошад рӯ ба сӯи илм овардаанд ва мехоҳанд масоили диниро дуруст бифаҳманд ва дуруст амал намоянд, вале мутаасифона баъзе муллоҳои ҷоҳил чунон рафтору гуфторе мекунанд, ки бар мардуми авом таъсири манфии худро мерасонад. Ҳақиқати чизеро нафаҳмида, бедалел бо шуру зур дуруст будани онро исбот мекунанд. Масалан дар масъалаи хайроти себегоҳи ва ғайра, далели онҳо ин аст, ки муллоҳои пешин ин гуна хайротро манъ намекарданд, дар тамоми китобҳои фикҳ омадааст, ки садақа барои мурдаҳо манфиат мерасонад ва ғайра. Бо чунин далелҳо ҳамаи ин бидъатҳову хурофотро аз шариат исбот мекунанд. Ҳоло он ки маъхази далели онҳо аз ҷаҳор усули шариат берун аст. Онҳо аз пеши худ иҷтиҳод карда далелҳои пеш мекунанд, ҳоло он ки онҳо мучтаҳид нестанд ва мучтаҳидони ҷаҳор мазҳаб пеш аз онҳо иҷтиҳод карда ноҷоиз будани чунин хайроту садақотро тасриҳ кардаанд.

Баъзе муллоҳо ва пешвоёни дин ноҷоиз будани чунин хайроту садақотро эътироф доранд ва тариқаҳои дурусту беҳтари онро ҳам медонанд, вале намедонам аз чӣ ҷиҳат бошад, ки аз ин хурофот мардумро манъ намекунанд ва ҳатто худашон дар он шарик мешаванд. Албатта сухани ҳақро дар ду мавзӯе гуфтан

хеле мушкил аст. Яке дар назди подшоҳи золим ва дигар ин ки аз ҷое, ки чизе умед дошта бошӣ.

Баъзе муллоҳо ва пешвоёни дин дар мавъизаҳои худ ноҷоиз будани чунин хурофотро баён мекунанд ва мегӯянд, ки мо онҳоро манъ мекунем, онҳо гӯш намекунанд, мо чӣ кор кунем? Ман сабабашро дар он мебинам, ки вақте пешвоёни дин худашон дар чунин хурофот иштирок мекунанд ва чунин даъватҳоро қабул мекунанд ҳеч гоҳ ин расму ривочи ғалат аз байн намеравад. Мардум тариқаҳои дурусти шаръиро барои садақаву хайрот тарк карда, тариқи ғалатеро интихоб кардаанд, ки дар он ҳеч хайре нест, баракс зиёну хасора аст. Албатта муллоҳо ва пешвоёни дин дар қиёмат аз он пурсида мешаванд.

Аз баъзе муллоҳое, ки инод меварзанд ва бедалел манъкунандагони ин гуна хурофотро ба комунистон ва ғайра баробар мекунанд, муадабона дархост мекунем, ки ба ҷои ину он китобҳои муътабари фикҳи ҳанафиро худашон кушода масъаларо таҳқиқ кунанд ва фатвоҳои фақеҳони ҳанафимазҳабро қабул намоянд. Ақалан як бор ин рисолатро ба чашми инсоф то охир бихонанд. Боварӣ дорам агар воқиян пайрави мазҳаби Абуҳанифа (рх) бошанд албатта қабул мекунанд.

Мо ба тамоми муллоҳову пешвоёни дин хитоб карда мегӯем, ки ба хотири ризои Аллоҳ ҳақиқати суннат ва бидъатро ба мардум бифаҳмонанд ва аз чунин бидъатҳову хурофот мардумро манъ кунанд ва худ низ дар он шарик нашаванд ва чунин даъватҳоро қабул накунанд. Худованд тамоми олимони пешвоёни динро тавфиқи амал насиб фармояд ва аз шарри золимони ҳифозат фармояд. (омин)

و السلام على من اتبع الهدى

*****

ХОТИМА

Бо тавфиқ ва мадади Худованди маннон ин рисола ба поён расид. Аз Худованди таъоло умед аст, ки ин рисола ро шарафи қабулият ато фармуда, ҳамаи мусалмононро тавфиқи тарки бидъатҳову хурофот насиб фармояд ва ин рисола ро сабабгори ҳидояти онҳо гардонда, аҷру савоби онро ба руҳи модарам бирасонад.

Толиби дуо:

Ибни Саъдии Ҳанафӣ (ҳф). 29.02.2012

ФЕҲРИСТ

ТАҚРИЗ АЗ ШАЙХ-УЛ-ҲАДИС МАВЛОНОАЗИЗУРРАҲМОН (ҲФ)	1
МУҚАДДИМА	3
БИДЪАТ ЧИСТ?	5
МАЗАММАТИ БИДЪАТ ВА АҲЛИ ОН	7
ОЁ БИДЪАТ ҲАСАНА МЕШАВАД?	9
ПАЙДОИШИ ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ, БЕГОҲӢИ ЧУМЪА ВА ҒАЙРА	11
ШАРИАТИ ИСЛОМ БАХШИДАНИ САВОБИ САДАҚАВУ ХАЙРОТРО БАРОИ ГУЗАШТАГОН МАНЪ НАМЕКУНАД	13
ТАРИҚАИ ДУРУСТИ БАХШИДАНИ САВОБИ ҚУРЪОНХОНӢ	15
ФАҚЕҲОНИ ИСЛОМ ВА ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ, БЕГОҲӢ ЧУМЪАГӢ ВА ҒАЙРА	16
ФАТВОИ ШАМСУДДИН ИБНИ ҚУДОМАИ ҲАМБАЛӢ (РҲ)	16
ФАТВОИ ИМОМ ИБНИ АМИРУЛҲУЧҚОҶИ МОЛИКӢ (РҲ)	16
ФАТВОИ ИБНИ ҲАҶАРИ МАККИИ ШОФЕЪӢ (РҲ)	17
ФАТВОИ ИМОМ НАВАВИИ ШОФЕЪӢ (РҲ)	17
ИН ДАЪВО ДУРӮҒ АСТ	17
ФАҚЕҲОНИ МАЗҲАБИ ҲАНАФӢ ВА ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ ВА ЧИҲИЛЛУМ	21
ФАТВОИ ФАҚЕҲИ ЧАЛИЛ-УЛ-ҚАДРИ ҲАНАФӢ ҲОФИЗ ИБНИ ҲУМОМ (РҲ)	21
ФАТВОИ АЛЛОМА ТОҲИР ИБНИ АҲМАДИБУХОРИИ ҲАНАФӢ (РҲ)	21
ФАТВОИ ФАҚЕҲ ВА МУҲАҚҚИҚИ МАЗҲАБИ АҲНОФ АЛЛОМА ИБНИ ОБИДИНИ ШОМӢ (РҲ)	22

ФАТВОИ ИМОМ ШАҲОБУДДИНИКАРДАРИИ ҲАНАФӢ (РҲ)	22
ФАТВОИ ИМОМ ФАҲРУДДИН ҚОЗИХОНИ ҲАНАФӢ (РҲ).....	24
ФАТВОИ ИМОМ ШАМСУДДИНИ КӢҲИСТОНИИ ҲАНАФӢ (РҲ).....	24
ФАТВОИ ИМОМ ЗАЙЛАӢӢ (РҲ).....	24
ФАТВОИ МУЛЛО АЛӢ ҚОРИИ ҲАНАФӢ (РҲ).....	24
ФАТВОИ ҶАМОАТИ УЛАМОИ ҲИНД (РҲ).....	26
ФАТВОИ ШАӢХ АБДУЛҲАҚ МУҲАДДИСИ ДЕҲЛАВӢ (РҲ).....	26
ФАТВОИ ШАӢХ АБДУЛҲАӢИ ЛАКНАВӢ (РҲ).....	26
ВАСИЯТИ ҚОЗӢ САНОУЛЛОҲИПАНИПАТӢ (РҲ).....	27
ИРШОДИ ҲАЗРАТИ ШАӢХ ВАЛИЮЛЛОҲ МУҲАДДИСИ ДЕҲЛАВӢ (РҲ).....	27
ТАНБЕҲ.....	28
ФАТВОИ ВАКИЛИ МАЗҲАБИ АҲНОФ ШАӢХ-УЛ-ИСЛОМ АЛЛОМА ЗАФАР АҲМАДИ УСМОНӢ (РҲ).....	28
САБАБҲОИ НОҶОИЗ БУДАНИ ХАЙРОТИ СЕБЕГОҲӢ ВА ЧИҲИЛЛУМ.....	33
КАДОМ САДАҚА АҶРУ САВОБИ БЕШТАРЕ ДОРАД?.....	35
САДАҚАРО БА ЧӢ ҚАСОН БОЯД ДОДА ШАВАД?.....	37
САДАҚА БАРОИ МУРДАГОН ДАР ШАБҲОИ ҶУМӢА.....	38
БАРОИ ФОТИҲАХОНӢ ТО СЕ РӢЗ СУБҲУ ШОМ БА ХОНАИ МАӢИТ РАФТАН БИДӢАТ АСТ.....	40
ТАНҲО ТАОМ ДОДАН САДАҚА НЕСТ.....	42
ОӢ САДАҚА ДОДАН ГУНОҲ АСТ?.....	43
ҶАВОБ БАР ҚАВЛИ БАӢЗЕ ҶОҲИЛОН, КИ “МУЛЛОҲОИ НАВБАРОМАД” МЕГӢЯНД.....	45
ҚАРЗ ГИРИФТА САДАҚА ДОДАН.....	47
ҚИССАИ ЯК МАРДИ ҒАМЗАДА ВА НАТИҶАИБАДИ СЕБЕГОҲӢ ВА ҒАӢРА.....	49
ТАБСИРА БАР ҚИССАИ МАЗКУР.....	50

ЯК ШУБҲА ВА ҶАВОБИ ОН	51
ЯК ШУБҲАИ ДИГАР ВА ҶАВОБ ОН	54
ҶАВОБ БАР ИБОРАТИ КИТОБИ «АЛБАСОИР»	55
ХИТОБ БАР ПЕШВОЁНИ ДИН	59
ХОТИМА	61
ФЕҲРИСТ.....	62